

“Ο ΛΟΓΟΣ,,

ΧΡΟΝΟΣ Α΄ ΦΥΛΛΟ ΙΙ

ΣΟΦΙΑ ΣΙΤΣΟΥ

ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΕΒΡΑΙΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΜΑΡΚ ΣΑΓΚΑΛ

ΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Είμαστε οί ὄχθοι τῆς Ἱστορίας γέροι
συντρίμματα ἀπὸ πνεύματα παλιὰ.
Βγαίνει ἡ φωνή μας σὰν ἀπὸ σπηλιά'
γιά μας εἶναι ἀπὸ χάσμημα τ' ἀγέρι.

Ἀπὸ τοῦ δράματός μας τ' ἄγρια μέρη
χάλασε ὁ νοῦς σεισμός κάθε φωλιά.
Δὲν ἔχει τὸ κρεββάτι μας φιλιὰ
ποτέ δὲν ἔχει ἡ γῆ μας μεσημέρι.

Ἄθεοι, σκοτεινοὶ κι' ἄφιλοι γῦπες,
τὰ σπίτια σας κυττάζουμε σὰν τρύπες,
κράζουμε στὴν ἠλίθια σας γιορτή:

— Δὲν εἴσθε αἰώνιοι τῆς ζωῆς πολῖτες,
ὄχτροί σας μύριοι, τῆς νυχτὸς ἀλήτες,
στὰ κράτη σας θὰμποῦν οἱ Σκελετοὶ!...

* Ἀπὸ τὴν ὑπὸ ἔκδοσι συλλογή: «Οἱ Ὀρειχάλκοι»

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Ἐπάρχουνε κάτι παραμυθένια χω-
ριουδάκια, στὶς Τσεχοσλοβακικὲς κοιλάδες.
Μισοκρυμμέν' ἀπὸ τὰ δέντρα τὰ σπιτάκια τους,
καὶ στὶς αὐλὲς λουλούδια καὶ περιπλοκάδες!...

Χαδιάρικα ἕνα ποταμάκι πάντα δίπλα τους,
τὰ νανουρίζει μὲ τὴ μουσικὴ του αἰώνια...
μέσ' στὰ νερά του κύκνοι λούζονται... Κι' ἀκούς
στὰ κλώνια... νὰ παραληροῦν τ' ἀηδόνια!...

Κι' ὁ Νέος μὲ τὴν παράξενη ἐνφάνησιν,
καθὼς τὸ τραῖνο τὰ διασχίζει τώρα, σάμπως
νὰ μὴν πιστεύῃ σ' ὅ,τι βλέπει, ἔχει στὸ βλέμμα του,
μιὰν ἀπορία μεγάλη... κι' ἕνα θάμπος!...

Κι' ὅταν... ὕστερα ἀπ' ὦρα, ἀπομακρύνονται,
καὶ ξαναρχίζει ἡ πλήξις τῶν πεδιάδων,
νοιώθει... πὼς κάτι μέσα του ἀφῆσαν, τὰ χωριουδά-
κια ἐκεῖνα τῶν Τσεχοσλοβακικῶν κοιλάδων!...

— Τώρα, ἡ ζωὴ τῶν Πόλεων, τὸν τραβᾷ ἐντελῶς
γιατ' εἶναι πρόσφορον τὸ ἔδαφος γιὰ δρᾶση
ἔχει τοποθετήσει στὴ Ζωὴ του ἕναν «σκοπὸ»,
κι' ἐπιθυμεῖ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ... νὰ τόνε φτάσῃ!...

... Μὰ ὅταν πιά θάνατι κουρασμένος, Κύριε,
κι' ὄλοι του οἱ «πόθοι» πεθαμένοι θάνατι,
ν' ἀναπαυτῆ, σ' ἔν' ἀπ' αὐτὰ τὰ χωριουδά-
κια τῶν Τσεχοσλοβακικῶν κοιλάδων, κάνε!...

ΟΡΕΣΤΗΣ ΛΑΣΚΟΣ

ΡΟΓΧΟΣ

Ὁ γαμπὸς φθόνος μὲ τραβᾷ σκεβρὸ
στὸ λάκκο ὅπου σαπίζει λάσπη ἡ Λήθη.
Στὰ βλέφαρά μου ὁ κόσμος διαλύθη
κι' ἀγγίζω πιά τὴ γῆ μὲ τὸ πλευρό.

Λένε πὼς μέσ' στὸ Ὑπόγειο θὰ βρῶ
ὅ,τι στὴν ἐπιφάνεια δὲ λαλήθη.
Ψάλλουν ἐκεῖ τὰ πεθαμμένα πλήθη
στίχους ποὺ ἐδῶ καρφώνουν στὸ σταυρό.

Ἔ, Χώρα ποὺ σ' ἀγάπησα καὶ σ' εἶχα
τοῦ ἐγγέφαλού μου στήριγμα καὶ βάση,
ποιὸς ζωντανὸς ποτέ του θὰ διαβάσει

τὸν ἔμμετρό μου πόνο; Τρίχα-τριχα
μοῦ μάθησε ἡ Ἑλλάδα τὴν ἐλπίδα
κι' ἔχω τὸ μνήμα τώρα γιὰ πατρίδα!.....

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

ΜΑΓΙΑΣ ΔΡΟΣΟΥ

ΔΙΧΩΣ ΑΓΑΠΗ

«Ὅταν διαβάσετε τίς γραμμὲς αὐτές,
Ρένο, μὴν πεῖτε: «Ἔ, τὴν ἀχάριστη!»
Μὴ μὲ καταδικάσετε προτοῦ φθάσετε
ὡς τὴν τελευταία λέξη. Ὀπλιστεῖτε μ' ὑ-
πομονὴ κι' ἀκούστε με ὡς τὸ τέλος. Καὶ
δὲν ξαίρω ἂν θάξετε τὴ δύνημ νὰ
χαρακτηρίσετε γι' ἀχαριστία τὴ φυγή μου
καὶ τὴν ἀθέτηση τῶν ὑποσχέσεων μου.
Γιατί, ναι, Ρένο, φεύγω... Τὸ δαχτυλίδι
τῶν ἀρραβῶνων ποὺ θὰ βρεῖτε πάνω
στὸ γραφεῖο σας, θὰ σᾶς τὸ πεῖ προτοῦ
ἀκύμη ἀνοίξετε αὐτὸ τὸ γράμμα. Καὶ
βλέπετε, Ρένο, πέργω κι' ὄλας, ἄθελα,
σᾶς τ' ὀρκίζομαι, τὸν πληθυντικὸ ἀπέ-
ναντί σας. Γιατί, ἀλλοίμονο, τὸ ἐνοικιῶ
μου αὐτὸν μονάχα μοῦ ὑπαγορεύει γιὰ
σᾶς, ποὺ γιὰ ἕνα μῆνα σταθήκατε ἀρρα-
βωνιαστικὸς μου.

Γιατὶ σᾶς γράφω τίς γραμμὲς αὐτές;
Γιατὶ δὲ θέλω νὰ φύγω ἀπὸ τὸ σπίτι αὐ-
τό, τὸ μόνον ποὺ γνώρισα κι' ἀγάπησα
στὴ ζωὴ μου, μὲ τὸ ὅποιο τόσες καὶ τό-
σες ἀγαπήσεις, χαρὲς καὶ λύπες μὲ δέ-
νοννε, σὰ μιὰ κλέφτρα, σὰ μιὰ τυχοδιώκ-
τρια... Χωρὶς νὰ δικαιολογηθῶ σ' αὐτὸν
ποὺ σήμερα ἀντιπροσωπεύει αὐτὸ τὸ σπι-
τι... Αὐτὴ τὴν ἀγαπημένη, ζεστὴ φωλιά,
στὴν ὁποία χρωσιῶ τὸ εἶναι μου... Κι'
ἀκόμα, γιατί δὲ θέλω ἕταν αὐριό τὸ πρωτὸ
βρεῖτε τὴ θέση μου ἀδειανὴ μέσα στὸ
σπίτι σας, δὲ θέλω νὰ φανταστεῖτε μὲ πε-
ριφρόνηση, πὼς ταπεινὰ ἴσως ἐνοικία
μὲ τράβηξαν ἔξω ἀπὸ τὴ στέγη σας, μα-
κρυνὰ ἀπὸ τὸ τιμημένο σας ὄνομα, ποὺ μὲ
τόση συγκαταβατικότητα μοῦ εἶχατε προ-
σφέρει... Δὲ θέλω νὰ πεῖτε: «Ἦτανε λά-
σπη καὶ ξαναγύρισε στὴ λάσπη», μὰ νὰ

ψιθυρίσετε μὲ συμπόνια: «Φτωχὸ παι-
δί!» ὅπως καὶ τότε ποὺ μὲ πρωτοεῖδατε
— θυμᾶστε; — μὲ τὴ γκριζὰ μακρυνὰ πο-
διά, τίς δυὸ σφυχτοπλεγμένες κοιτίδες
καὶ τὸ θλιμμένο μου προσωπάκι τῆς οἰ-
κοτρόφου τοῦ δεφρανοτροφείου, τὴ μεγάλη
ἐκείνη μέρα, ποὺ ἡ μαμά σας, ἡ ἀγαπη-
μένη μου ἀξέχαστη μαμά σας, μ' ἔφερε
ἔδω μέσα, γιὰ νὰ μοῦ δώσει αὐτὴ ὅ,τι ἡ
Μοῖρα μοῦ εἶχε ἀρνηθεῖ: πατέρα, μη-
τέρα, οἰκογένεια, στοργή... Σήμερα, κα-
τόπι ἀπὸ τόσα χρόνια, ξαναβρίσκουμαι
στὴν ἴδια ἀκριβῶς θέση, ἀπ' τὴν ὁποία
ἡ εὐγενική της ψυχὴ τοῦ κάκου προσπά-
θησε νὰ μ' ἀποσπάσει... Ὀλ' αὐτὰ τὰ
εὐτυχημένα χρόνια, δὲν ἦτανε παρὰ ἕνας
σταθμὸς... Μιὰ ὄση... ἕνα σύντομο
διάλημμα τῆς τύχης... Καὶ νὰ ποὺ ἡ
μοῖρα μου μὲ ξαναγράφει καὶ μὲ ρίχνει
στὸν παλιὸ μου δρόμο, τὸ δρόμο τὸν
γραμμμένο γιὰ μένα: μόνη, αἰώνια μόνη...
«Φτωχὸ παιδί!»... Ξαναπεῖτε το, Ρένο...
Γιατί, εἶμαι ἀλήθεια σήμερα φτωχότερη
καὶ ἀθλιότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ...
Τότε, δὲν ἤξερα... Δὲν αἰσθανόμουνα τί
μοῦ λείπε... Ἀπὸ ἀγάπη... τρυφερότητα,
δὲν εἶχα οὔτε ἰδέα... ἐνῶ τώρα...

Δὲ σᾶς κατηγορῶ, Ρένο. Δὲ φταῖτε
σεῖς γιὰ τίποτε. Κάνετε ὅτι μπορούσατε
καὶ περισσότερο ἀκόμα, γιὰ νὰ μὲ ἀπο-
μακρύνετε παντοεινὰ ἀπ' τὸν καταρα-
μένο αὐτὸ δρόμο τῆς ἀρραβείας καὶ τῆς
ξηρμιάς, ὅταν μοῦ προσφέρατε ἀδιάφορο
πὼς, τὸ σιβαρὸ σας χέρι. Τί φταῖτε σεῖς
ἂν εἴσασιαν πολὺ εἰλικρινῆς γιὰ νὰ μ'
ἀφήσετε νὰ πιστέψω πὼς μοῦ προσφέ-
ρατε μαζί καὶ τὴν καρδιά σας; Τί φταῖτε

ἀκόμα, ἂν εἶμαι γὰρ τόσο πολὺ, τόσο γελοῖα περήφανη, ὥστε νὰ μὴν μπορῶ νὰ κρατήσω τὸ ἕνα δίχως τὴν ἄλλη ;.. Δίχως ἀγάπη... Μοῦ τῶπατε καθαρὰ καὶ τίμα τὴ βραδρὰ πὸν μοῦ ζητήσατε νὰ γίνω ἢ συντροφιόσσο τῆς ζωῆς σας ...

Συντροφιόσσο δική σας, Ρένο ;... Τὶ θαυμάσιο ὄνειρο ! Σεῖς εἰσα-
στησαν μὲ τὸνομα σας, μὲ τὴν κοινωνική σας θέση, μὰ πιότερο ἀκόμα μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ περήφανη δημοφιλία σας, ὁ γόης, τ' ὄνειρεμένο περιγητόπουλο κάθε κοριτικοῦ !... Καὶ φυσικά, πολλὸ περισσό-
τερο τῆς φτωχῆς ὄρφανῆς, πὸν μεγάλω-
λωσε στὸν ἴσκιό σας πὸν ζυμώθηκε μὲ τὸ θαυμασμό... Μὲ τὴ φανατικὴ λατρεία πὸν σᾶς εἶχαν ὄλοι οἱ δικοὶ σας. Γιατί, ὅσο κι ἂν τὸ φαντάζεσθε, δὲ θὰ τὸ μά-
θετε ποτὲ ἀρκετά, Ρένο, τὶ σταθήκατε γιὰ τὴν παιδιακίσα φαντασία μου, κι' ἀργότερα, γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο, πὸν ξυπνοῦσε μέσα μου ...

Τὰ πρῶτα χρόνια σᾶς ἀντίκρυζα μὲ ἕνα εἶδος θρησκευτικοῦ φόβου. Εἴσασιαν γιὰ μένα κάττι τ' ἀνώτερο. Κάττι τὸ ἰδε-
ωδῶς τέλειο κι' ἀπροσπέλαστο ... Κι' αὐτὸ τὸ συναίσθημα δὲ μοῦφευγε οὔτε κι' ὅταν μοῦ χαϊδεύατε φιλικὰ τὸ μά-
γουλο ἢ τίς ἀτίθασσές μου μποῦκλες ... Οὔτε ἀκόμα κι' ὅταν ξαπλωνόσασταν, χαμηλά, στὸ χαλὶ, μπροστὰ στὸ τζάκι, πλάι σι' ἀγαπημένα μου παιχνίδια καὶ μοῦ χιζάτε ὠραίους πύργους, τοὺς ὠ-
ραιότερους πὸν μποροῦσα ποτὲ νὰ ὄνει-
ρευτιῶ. "Εἶσι, ἀπὸ τότε, ἄρχισαν νὰ μπερ-
δέβουνται στὴν ψυχὴ μου τ' ὠραῖο καὶ σεῖς, σεῖς καὶ τὸ ὠραῖο. "Ο,τι κι' ἂν λέ-
γατε, ἦταν γιὰ μένα χρησμός, ὅ,τι κι' ἂν κάμνατε, θαῦμα. Κι' ἀργότερα ... Μά, ὄχι, Ρένο... "Ας ἀφήσομε αὐτὴ τὴ γω-
νιὰ τῆς ψυχῆς μου σιτὴ σκιά. Ποτὲ δὲ βρῆ-
κα τὸ θάρρος νὰ σᾶς τὴν ξεσκεπάσω. Πρὸς τί νὰ τὸ κάνω τώρα, πὸν ὄλα τε-
λειώνουν πιά γιὰ πάντα μεταξύ μας; "Ω! ἂν μποροῦσατε τότε νὰ ριζέτε μὰ ματιά! θαρρῶ πὸς θὰ πέθαινα ἀπὸ ντροπὴ. Μὰ σεῖς, εὐτυχῶς, προσέχατε τόσο λίγο τώρα τὴν προστατευομένη τῆς μαμᾶς σας! "Ο-
λοένα ἀπομακρυνόσασταν ἀπὸ μᾶς, ἀπὸ τὸ σπῆτι. Κι' αὐτὸ ἦταν ἡ μεγάλη θλίψη

τῆς μαμᾶς σας. "Αν δὲν εἶχα καὶ σένα, Νίνα, δὲν ξαίρω τί θ' ἀπογινόμενα» μοῦ ἔλεγε συχνά. Σᾶς βλέπαμε ὀλοένα καὶ σπανιότερα καὶ κάθε φορὰ οἱ ἐπισκέψεις σας γινότανε συντομότερες καὶ πιό... πὸς νὰ σᾶς πῶ; μηχανικῶς. "Ο νοῦς σας δὲν ἦτανε ποτὲ κοντὰ μας, μ' ὄλες τίς ἐν-
δείξεις στοργῆς κι' ἐνδιαφέροντος, μὲ τίς ὁποῖες περιβάλατε πάντα τὴ μαμά σας, μ' ὄλη τὴν καλοσύνη, πὸν δὲν παύατε νὰ δείχνετε σὲ μένα. "Υποφέραμε κι' οἱ δυὸ γι' αὐτό. Μά, κι' οἱ δυὸ, κρυφὰ ἢ μὴ ἀ-
πὸ τὴν ἄλλη. Ποτὲ δὲν τῆς ξέφυγε λόγος πίκρας γιὰ σᾶς. Ποτὲ δὲν ἀντιλήφθηκε τί γινότανε μέσα μου... Οὔτε καὶ σεῖς, εὐ-
χῶς... Μὰ σεῖς δὲν πέργατε τὸν κόπο καὶ νὰ ἰδεῖτε... Μιὰ μέρα, θυμᾶμαι, κάποιος οἰκογενειακὸς φίλος σᾶς εἶπε: «Μά, κῆ-
τα λοιπόν, Ρένο! "Η μικρὴ αὐτὴ Νίνα ἔ-
χει τὰ ὠραιότερα μάτια καὶ τὸ πιὸ χαρι-
τωμένο ἀνάστημα τοῦ κόσμου!»... Περί-
μενα μ' ἀγωνία τὴν ἀπάντησή σας. Για-
τί, ἢ δική σας γνώμη μονάχα βάραινε γιὰ μένα. Καὶ σεῖς, ... τινάζατε ἀργά, ἀρ-
γὰ κι' ἦσυχά τὴ σιὰχτη τοῦ τσιγάρου σας μὲ κυττάξατε δίχως νὰ μὲ διεῖτε καὶ τέλος προφέρατε ἀνόρεχτα: «Σὰ νᾶχεις δίκιο ἀ-
γαπητέ μου».

"Ἄλλη σιτὴ θέση μου θὰ σᾶς μισοῦσε ἴσως, ἢ θὰ γύρευε νὰ σᾶς ἐκδικηθῆ ἀνόη-
τα, ριχνοντας τὸν ἐαυτὸ τῆς σὲ κάποιον φλέρι. Πιστέψετε με, Ρένο... Οἱ περιστά-
σεις δὲ μοῦλειψαν... Οὔτε κι' οἱ καλοθε-
λητές... Μὰ ὁ νοῦς μου ποτὲ δὲ σταμάτη-
σε σ' αὐτὴ τὴν ἰδέα. Ρίχτηκα μὲ πάθος σιτὴ μουσική. Καὶ σήμερα δὲ μετανιώνω. Γιατί εἶσι, θὰ κατορθώσω νὰ ζήσω ἀνε-
ξάρτητα ὅταν βρεθῶ ὀλόμονη ἀντίκρυ στὸ τρομαχτικὸ χάος... Στὸν κόσμον... Σιτὴ ζωή...

Σεῖς, Ρένο, ἐξακολουθήσατε τὸ δρόμο σας, Κάνετε τρέλλες πάνω σιτς τρέλλες. "Αρμενίζατε, ξένοιαστος κι' εὐτυχισμένος σ' ἀκρογᾶλια ἄγνωστα γιὰ μᾶς. "Ὡς τὴν ἡμέρα πὸν ἄξαφνα ἢ ἄγρια τρικνμῖα, σᾶς ἔρριξε, θλιβερὸ νανάγιο, στὸ λιμάνι τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ... Γυρίσατε καὶ πάλι σὲ μᾶς, μά, Θεέ μου, σὲ τί χάλια! Δὲ μιλοῦ-
σατε... Δὲ θέλατε νὰ ἰδεῖτε κανένα... δὲν τρώγατε σχεδόν... "Εμαθα ἀόριστα πὸς

σᾶς εἶχαν κοροιδέψει ἄναδρα, ἑοῦς, Θεέ μου !— σ' ὅτι πολυτιμότερο εἶχατε ; τὴν καρδιά σας, τὴν ἀγάπη σας ... Σᾶς ἐνοιωθα βαθεῖα, ἀγιάτρευτα πληγωμέ-
νο, καὶ ποροῦσα ...

Πέρασε καιρός. "Η ἄγρια ἀλελειψία σας, ἔκανε τόπο σὲ μιὰν ἀπέραντη, μιὰ συμπαθητικὴ μελαγχολία. Γεννήκατε πε-
ρισσότερο δικὸς μας. Εἴσασιαν τρυφε-
ρότερος μὲ τὴ μαμά σας ἀπάνταστα καλὸς μαζί μου. Παρακολουθοῦσατε μ' ἐνδιαφέρον τὴ ζωὴ μου, τίς ἀσχολίες μου. Κι' ἤμουνα—συγχωρέστε τὸν ἐγωῖσμό μου— πολλὸ εὐτυχισμένη. Δὲν ἤθελα τί-
ποτε, δὲν περίμενα τίποτε. Ζοῦσα μονά-
χα σιτὸ παρόν. Συχνὰ τὰ βράδνα μοῦ ζητούσατε νὰ σᾶς τραγουδήσω κάττι. Μ' ἀκούετε προσεκτικὰ ... Κατόπι, μὲ παι-
νούσατε ἢ μοῦ δίνατε συμβουλές κι' ὀ-
δηγίες ... Σιγά, σιγά, γλυσιτροῦσαμε, φεύ-
γαμε σ' ἀτέλειωτες κουβέντες πάνω σιτὴν τέχνη, σιτὴ μουσική, κι' ἀκόμα μακροῦτε-

ρα, σὲ ταξίδια καὶ κόσμους ξωτικούς. "Αξέχαστες, γλυκῆς βράδνές !... Μιλοῦσα-
τε μὸν ἄχα γιὰ μένα, μιλοῦσατε μὲ τὴ
θερμὴ ὀλόψυχη φωνή σας ... Σᾶς ἄκουα
σὰ μαγεμένη, σφαλνόντας ἄθελα τὰ μά-
τια, γιὰ ν' ἀπολαύσω ἐνδόμυχα, μέσα
σιτὰ τριόβαθα τοῦ εἶναι μου, τὴν ἀσύγ-
κριτη εὐτυχία... Πιὸ πέρα, πλάι σιτὴ
λάμπα μὲ τὸ τριανταφυλλὶ ἀμπαζοῦρ, ἢ
μαμά σας διάβαζε, ἢ ἐπλεξε χαμογελόν-
τας τρυφερά... .

Μὰ ἔξαφνα μᾶς ἤρθε ἡ μεγάλη ἢ ἀνε-
παρόρθωτη συμφορὰ. "Η μαμά σας, ὁ
καλὸς μου ἄγγελος, μᾶς ἔφυγε ἀναπάντε-
χα. "Εσβυσε ἦσυχά καὶ γλυκὰ καθὼς εἶ-
χε ζήσει. Μόλις προφθάσαμε νὰ τῆς δώ-
σομε τὸ τελευταῖο φιλή. Μόλις πρόφθα-
σε νὰ μοῦ ψιθυρίσει μ' ἀγωνία: «Τὸ Ρέ-
νο, Νίνα...» Τὶ ἐννοοῦσε ; "Η φωνή τῆς
εἶχε σὰ μιὰ παράκληση πὸν δὲν πρόφθα-
σε νὰ τελειώσῃ... .

ΠΑΝΟΥ ΒΑΛΣΑΜΑΚΗ

ΠΛΑΚΕΤΑ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ ΣΕ ΧΩΡΙΑΤΙΚΟ ΜΟΤΙΒΟ

* *

Και μείναμε οί δύο μας μόνοι, στ' ἀπέραντο σπήτι, μετ' τὸ κοινό μας πένθος. Μὰ ὅταν πέρασε ἡ πρώτη ἔκρηξη τῆς ἀπελπισίας, εἶδα μ' ἀγωνία τὸ ἀφύσικο τῆς θέσης μου. Τὶ γύρευα γὼ μέσα στὸ σπίτι αὐτὸ, ὅπου αὔριο θὰ φέρονται ἴσως μὰ καινούργια κυρά; Ποιὸς ἦταν ὁ ρόλος μου κοντά σας; ... Κι' ἐννοίωσα, τότε, πὼς ὀρφάνεψα γιὰ πρώτη φορὰ...

Μά, νά... Ἐνα βράδυ ἔγινε αὐτὸ πού δὲν περίμενα ποτέ... «Ἐχω νὰ σοῦ μιλῶσω σοβαρά, Νίνα.» μοῦ εἶπατε μετὰ τὸ φαγητό. Περάσατε τὸ χέρι σας κάτω ἀπὸ τὸ δικό μου καὶ μετ' ἐτραβήξατε σιὸν κῆπο... Στὸ κῆπο μὲ τίς τριανταφυλλίες... Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατά. Τί θὰ μοῦ λέγατε; Σὰ νὰ τὸ μάντευα... Ἦσασταν τόσο ἐξαιρετικὰ καλὸς τελευταία, μαζί μου! Τὸ παλιὸ ἀκριβὸ μου ὄνειρο, μήπως θὰ ζωντάνευε τώρα;

Καὶ πραγματικά... Ἦταν αὐτό... Μά... ὦ Ρένο!... Πόσο διαφορετικὰ ἀπ' ὅτι εἶχα φανταστῆ συνέβηκαν ὅλα μεταξὺ μας!... Εἴμασταν ἐκεῖ ὁλόμονοι. Τόσο κοντὸ ὅσας σιὸν ἄλλον... Ὁ ἀέρας ἦταν γλυκὸς καὶ διάφανος... Ἡ σελήνη παιχιδίζε σιὸν καθρέφτη τῆς μικρῆς δεξαμενῆς... Κι' ἔνα ἀηδόνι, σιὸ πλάι μας, μεσ' στήν τριανταφυλλιά τραγουδοῦσε τίς ἀτέλειαι τριλλίες του... Μά, πού ἦτανε, Ρένο, τὰ λόγια κείνα τὰ θεϊκὰ πού περίμενα ν' ἀκούσω ἀπ' τὰ χεῖλή σου; Τὰ λόγια, πού θὰ μ' ἔδεναν γιὰ πάντα μαζί σου σάν ἀργυρομετάξινα ἀγαπημένε κλωστής; Ἡ φωνή σου γιατί δὲν εἶχε τὸν συγκλονιστικὸ ἐκεῖνο παλμό, τὰ μάτια σου, τ' ἀσύγκριτο χὰδι ματιῶν πού ἀγαποῦνε; Γιατί, ἄλλοίμονο, Ρένο, γιὰ ν' ἀγαπηθεῖ κανεὶς τρελλά, ἀποκλειστικά, ὅπως ὀνειρεύτηκα κάποτε στὰ δεκάξη μου χρόνια, δὲν ὠφελεῖ νὰ χεῖ «τὸ ὠραιότερο μάτια καὶ τὸ πιὸ χαριτωμένο ἀνάστημα τοῦ κόσμου». Καὶ πολὺ λιγότερο, μὰ καρδιά γεμάτη τρυφερότητα. Χρειάζεται, τὸ μαντεύω, κάτι ἄλλο. Μά, τί;...

Θυμᾶμαι τὰ λόγια σας, πού στ' ἀκουσμά τους, ἔνα σκοτεινὸ κῆμα σκέπασε γιὰ

μὰ στιγμή τὰ μάτια μου: «Νίνα! Εἶμαι βαθεῖα, ἀγιάτρευτα πληγωμένος. Τὸ ξαίρεις. Ἡ ζωὴ μου εἶναι συντριμμὸ. Ἡ καρδιά μου κουρέλι. Ὁ θάνατος τῆς μητέρας μου μοῦ ἀφαίρεσε καὶ τὴν τελευταία αἰτία τῆς ὑπόστασης. Τῶξαιρε αὐτὸ κι' ἡ ἴδια. Γιὰ τοῦτο, πρωτοῦ φύγει, ζήτησε νὰ μὲ δέσει στὴ γῆ μ' ἕνα ὄρκο πάντοτε στὴ νεκρικὴ τῆς κλίνη. Ὁρκο, μὲ τὸν ὁποῖο θέλησε νὰ ἐξασφαλίσει τὸ μέλλον τῶν δύο ἀγαπημένων τῆς ὑπάρξεων...

Νίνα! Ξαίρεις ποῖα εἶναι ἡ τελευταία θέληση τῆς ἀξέχαστης νεκρῆς μας; Σὺ, πού ἡ ἀγρυπνὴ τῆς φροντίδα κράτησε ἀγνή καὶ δροσερὴ τὴν ψυχὴ σάν ἀπάτητο πρωτὸν χορτάρι, ν' ἀπλώσεις τὸ χέρι σου στὸ γυνὶ τῆς γιὰ νὰ τὸν φυλάξεις ἀπὸ καινούργιες κακοτοπιές. Ἐγὼ, νὰ ἐξασφαλίσω στὴ θετὴ τῆς κόρη, ὅτι ἡ ἀληθινὰ μητρικὴ τῆς καρδιά πόθησε γι' αὐτήν: μέλλον ἄνετο, δροσερὸ κι' εὐτυχισμένο. Νίνα! Ὁρκίστηκα. Τῆς ὀρκίστηκα νὰ ρίξω στὰ πόδια σου ὅτι ἔχω: ὄνομα πλούτη. Ἐρωτα, ἄλλοίμονο, Νίνα, τὸ ξαίρεις, δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ὑποσχεθῶ... Μὰ εἶσαι πολὺ λογικὴ γιὰ νὰ καταλάβεις. Δὲν εἶναι ἔτσι;» Ὁχι... Δὲν ἦτανε δυστυχῶς ἔτσι. Δὲν εἶμαι οὔτε τόσο λογικὴ, οὔτε τόσο βολικὴ καὶ ταπεινόφρων ὅσο φαίναστε νὰ νομίζετε, Ρένο! Ἀπ' ἐναντίας, ἔχω μὰ ἄγρια, μὰ ἀδάμαστη περηφάνεια, ἀταίριαστη ἴσως μετ' τὴν θέση μου. Ποτέ κανένα συμφέρον, καμμιὰ λογικὴ, δὲ θάταν ἱκανὴ νὰ τὴν κάνει νὰ λυγίσει, τὴν περηφάνει αὐτὴ. Τὰ λόγια σας, τὰ σκληρὰ ἀσυλλόγιστά σας λόγια, πέφτανε σάν καμτοικιὲς πάνω στὴν καρδιά μου. Τὶ ἐννοοῦσατε, Ρένο, μετ' τὸ «πολὺ λογικὴ» Πὼς θὰ καταλάβαινα ὁ, τι, ἡ φτωχὴ ὀρφανὴ πού ἤμουνα ἔπρεπε νὰ παραβλέψει καὶ ν' ἀδράξει τὴν ἀνέλπιστη αὐτὴ τύχη; Ὁνομα, πλούτη! Τὶ ἄλλο μποροῦσε νὰ φιλοδοξήσει; Δυστυχισμένο μου, φτωχό, κουρελιασμένο ὄνειρο!... Θέ μου τί ταπεινώση νὰ δεχθῶ, μ' αὐτὲς τίς συνθήκες!

Καὶ ὁμως, δέχτηκα... Δέχτηκα καὶ τὴν ταπεινώση πού μοῦ ἐπέβαλλε ἡ ἀγροφη διαθήκη τῆς νεκρῆς, καθὼς εἶχα δεχθεῖ τίς τόσες τῆς ἐδερσοείες... Θυμήθηκα τὰ τελευταία τῆς λόγια, τὰ γεμάτα λαχτά-

ρα κι' ἀγωνία: «Τὸ Ρένο, Νίνα...» Κι' ἐνοίωσα τὴν ὑποχρέωση νὰ μείνω κοντά σας, μὲ κάθε θυσία. Ἐκείνη σὰς εἶχε ἐμπιστευεῖ σὲ μένα... Δὲ μποροῦσα νὰ φανῶ ἀχάριστη τώρα. Ἐσκυψα τὸ κεφάλι ἔσφιξα μέσα μου τὸν πόνο καὶ τὴν ἀπαγοιότησή μου... Ποδοπάτησα τὸ ἐπαναστατημένο μου ἐγὼ, κι' ἀνέλαβα κοντά σας τὸν ἀχαρὸ μου ὀλο...

Μά, ὦ Ρένο! Βασίστηκα περισσότερὸ ἀπ' ὅτι ἔπρεπε σιὸς φτωχὲς μου δυνάμεις. Δὲν μπορῶ... δὲν μπορῶ πιά νὰ ὑποφέρω... Ἡ καρδιά μου ἔχει ξεχειλίσει ἀπὸ πίκρα καὶ ταπείνωση. Εἶναι πολὺ. Καλύτερα ἢ φτώχεια, ἢ πείνα, ὁ μαῦρος δρόμος... Ἡ ψυχὴ μου ἔχει λυγίσει καὶ σέρνεται στὴ γῆ ἀπ' τ' ἀβάσταχτο βάρος. Δὲ μὲ βοηθήσατε διόλου. Δὲ μπορῶ πιά νὰ ζῶ κοντά σας. Νὰ σὰς νοιώθω δεμένο μαζί μου, ἔτσι, δίχως ἀγάπη. Καὶ τὸ χειρότερο, νὰ καταλαβαίνω πὼς παραγνο-

ρίζετε τὴ θυσία μου. Γιατί, τὸ βλέπω: Φαντάζεστε πὼς μόνο τὸ συμφέρο μου ἔχω ρωτήσῃ κι' ἀκολουθήσῃ στὴν περίστασι αὐτὴ. Δὲ μ' ἀγαπᾶτε. Μοῦ τῶχετε πεῖ. Μά, φοβᾶμαι μήπως αὔριο μὲ μισήσετε κι' ὄλας.. Γι' αὐτὸ, φεύγω... Ἀν φεύγοντας παραβαίνω τὸ καθήκον μου ὁ Θεὸς κι' ψυχὴ Τῆς ἅς μὲ συχωρέσουν.

Ὅσο γιὰ σὰς, Ρένο, ἕνα πρᾶγμα μονάχα θέλω νὰ μάθετε, νὰ καταλάβετε καλά. Ὅ, τι ποτέ, δὲ φιλοδόξησα τὸνομά σας, ὅσο τιμημένο κι' ἂν εἶναι. Κι' ἀκόμα λιγότερο τὰ πλούτη σας, ὅσο μεγάλα καὶ παντοδύναμα κι' ἂν εἶναι, κι' ὅσο φτωχὴ κι' ἂν εἶμαι ἐγὼ. Ἀν εἶν' ἀλήθεια πὼς πόθησα κάποτε νὰ γίνω συντρόφισσά σας, τὴν ἀγάπη σας, μονάχα αὐτὴν, σὰς τ' ὀρκίζομαι, σκέφθηκα, καὶ μονάχα αὐτὴν ὀνειρεύτηκα ν' ἀποχτήσω. Καὶ τί εἰρωνία! Ἀκριβῶς μο ν ἄ χ α αὐτὴν μοῦ ἀρνηθήκατε σείς».

ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ ΜΙΑ ΖΩΗ

Στενεύει—στενεύει ὀλη μου ἡ ζωὴ καὶ κλείνεται σὲ μιὰ μονάχα στιγμή.

Ὅλες μου οἱ ὥρες ὀδηγοῦν σ' αὐτὴ. Ὅλες μου οἱ μέρες σμίγουνται σ' αὐτὴ.

Αὐτὴν προτοιμάζει ὁ χρόνος πού κυλά. Σ' αὐτὴν τελειώνουν ὀλοι οἱ δρόμοι τῆς ζωῆς μου.

Ὀλη μου ἡ ζωὴ στενεύει καὶ γίνεται μιὰ μονάχα στιγμή... Καὶ ἡ στιγμή αὐτὴ γεμίζει ὀλες μου τίς ὥρες, ὀλες μου τίς μέρες. Αὐτὴ δίνει σκοπὸ καὶ νόημα στὸ χρόνο πού κυλά. Αὐτὴ φωτίζει ὀλους τοὺς δρόμους τῆς ζωῆς μου. Κι' ἀπλώνεται, κι' ἀπλώνεται, ὅσπου γίνεται μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ, ὀλόκληρη ἡ ζωὴ μου.

Ὀ, ἡ θεῖα στιγμή πού εἶμαι μαζί σου, ἀγαπημένη μου!

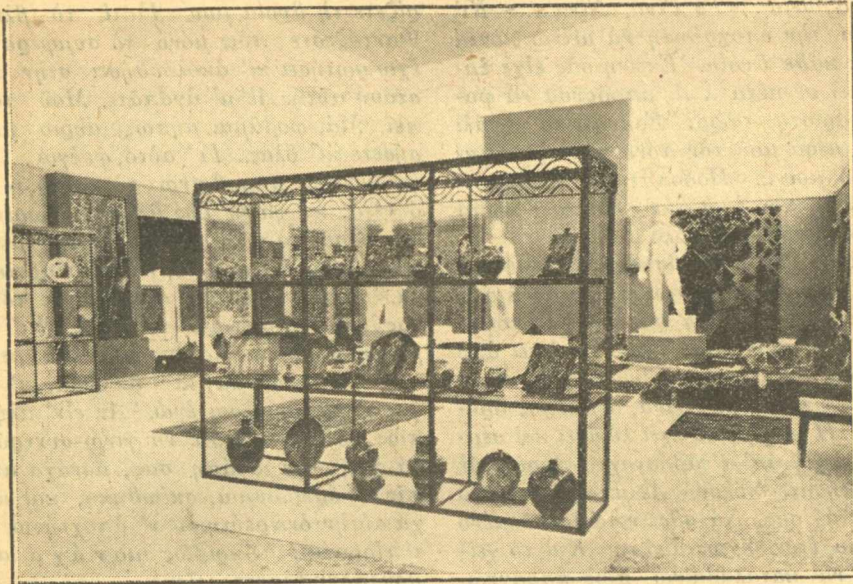
ΠΩΣ ΝΑ ΜΗ ΜΕΘΥΣΩ

Ἦσουν κοντά μου. Καθῶσουν δίπλα μου. Ἐνοίωθα τὴ μυρουδιά τῆς ἀναπνοῆς σου. Πὼς νὰ μὴ μεθύσω;

Ὀταν ἔβαζα τὸ ποτήρι στὸ στόμα, ἔδλεπα νὰ μοῦ κρυφορίχνῃς μιὰ ὀλόφωτη γελαστὴ ματιὰ, Καὶ νά! Ἀντὶ νὰ ρουφῶ τὸ κρασί ρουφουσα τὴ ζεστὴ, καυτὴ ματιὰ σου, ἐνοίωθα νὰ χύνεται μέσα μου τὸ φῶς τοῦ χαμογέλοιου σου. Πὼς νὰ μὴ μεθύσω;

Ἡ ἀγάπη πλημμυροῦσε μέσα μου. Πλημμυροῦσε καὶ ξεχείλιζε, καὶ ξεπετῶντας ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου, τύλιγε τὰ πάντα ἐμψυχα καὶ ἄψυχα, πρόσωπα καὶ πράματα. Φιλοῦσα τοὺς ἀνθρώπους, χὰιδεα τίς καρέκλες, ἀγκάλιαζα τὰ ἐπιπλα. Πὼς νὰ μὴ μεθύσω; Κᾶποια στιγμή μῆπες στὸ σκοτεινὸ σαλόνι. Σ' ἀκολούθησα. Πρόβαλα τὰ χέρια μου Μοῦδωσες τὰ δικά σου. Τραθηχτήκαμε, ἐνωθήκαμε, καὶ τὰ χεῖλή μας σμίχτηκαν σ' ἕνα γρήγορο ζεστὸ φιλή. — Φέρτε μου λοιπὸν κρασί! Τὶ μὲ κυττάζετε δισταχτικά; Θέλω κρασί, καταλαβαίνετε; κρασί, κρασί!.....

ΝΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Π. ΒΑΣΙΛΑΚΗ

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

Π. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΜΑΛΤΑ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗ

Α Π Ο Κ Ρ Ι Σ Η

*Στο φίλο μου Κώστα Παπαδάκη
που τραγούδησε τόσον ώρατα τη
συγκίνηση που τοῦδωσαν οἱ «Μυ-
στικές Ἡμέρες» μου.*

Ἄγαπητέ μου φίλε, τὸ τραγούδι σου,
τῶν Μυστικῶν ξανάνθισμα Ἡμερῶν μου,
σὰ χέρι ἦρθε κι' ἀκούμπησε παρήγορο
στὸ θαρὺ μέτωπό μου.

Ἄγαπητέ μου φίλε, τὸ τραγούδι σου,
ποῦ μέ καλεῖ στὰ ώρατα τὰ μονοπάτια,
σὰν πολύφυλλου δέντρου ἤσκιος μοῦ ἀνάπαψε
τὰ κουρασμένα μάτια

Ἄγαπητέ μου φίλε, τὸ τραγούδι σου,
στὸ σιωπηλὸ ποῦ πέφτει τώρα δεῖλι,
σὰ δροσοῦλα κλεισμένου ἄνθους μοῦ γλύκανε
τὰ διψασμένα χεῖλη

Πονετικέ μου φίλε, στὸ τραγούδι σου
σαλέψανε γιὰ λίγο τὰ ὄνειρά μου·
οἱ γαλανοὶ δρίζοντες μέ ζώσανε
στὴ μικρὴ κάμαρά μου.

Τὸ μακρινὸ νησάκι ἄστραψε δλόχυτο,
λουσμένο στὸ γαλάζιο φῶς τοῦ Ἄπειρου,
κι' ἦρθε νὰ με φιλήσῃ στὸ τραγούδι σου
τὸ πλάνημα τοῦ ὄνειρου.

Μὰ τὸνειρο κι' ἂν ἔσθυσεν, ἀπόμεινε
στὰ νιάτα ποῦ δὲ γνώρισαν Ἀπρίλη,
ἡ ώραία χαρά, ποῦ μοιάζει μέ ἀνταπόδοση,
νάμαστε λίγο φίλοι.

Η ΝΤΑΓΚΝΥ ΚΙΕΛΛΑΝΤ ΣΤΟ ΓΙΟΧΑΝ ΝΙΛΣΕΝ ΝΑΓΚΕΛ

Ήσουν ώρατος, παράξενος, απρόοπτος επισκέπτης
στά σιωπηλά μας δάση,
κάποιο καράδι σ' έφερε μιάν ομιχλώδη μέρα
άπ' άγνωστη μιιά πλάση.

Γιατί έσύ δέν ήσουνα πλασμένος όπως όλοι,
κάτι κρυφό κρατούσες,
τά ταπεινά σε γνώριζαν και τά φτωχά σε ξέραν
και σύ τά χαιρετούσες.

Οί γριουδες οί ασπρόμαλες εύρίσκανε σε σένα
τήν παιδική ψυχή τους,
και τά παιδιά καθρέφτιζαν στά σιωπηλά σου μάτια
τή φωτεινήν ειδή τους.

Ω Νάγκελ δέ σ' αγάπησα γιατί ήσουν τόσο ξένος,
μά τόσο ξένος, Θεέ μου,
πού όσο κι' αν σε πλησίαζα σ' ένοιωθα πάντα τόσο
μακριά μου—ώ λατρευτέ μου.

Δέν ξέρω πώς να σου τώ : θα έδινα για σένα
ό,τι ώρατο κι' αν είχα
ό,τι κι' αν είχα αγαπητό, για να μπορώ ν' άγγίζω
μιιά τών μαλλιών σου τρίχα.

Α! τά ξανθιά μου τά μαλλιά πόσες φορές δέν τάχα
βρέξει με τά δάκρυά μου,
όταν κοντά μου σ' ένοιωθα—ώ αναγελάστρα μοτρα—
μονάχα στά όνειρά μου.

Ω Νάγκελ, τώρα τ' όνειρο διαλύθηκε στά χάνη,
έγινε άχνός στά δάση,
έγινε άχλύ στον ούρανό, χρυσό στεφάνι στ' άστρα,
και κύμα έχει περάσει.

Ω ξένε, τώρα σε μισώ. Ω Νάγκελ λατρευτέ μου,
πήρα τώ μήνυμά σου,
κι' έμεινα τόσο μοναχή—πού άλλο δέ μένει, ω Θεέ μου,
παρά να ρθώ σιμά σου ...

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

Άρρώστεια, θάνατος, βαθειά
κι' άτέλειωτη μελαγχολία
να πέφτη ή νύχτα στην καρδιά
χωρίς έλπίδα πιά καμμία.

Νά σ' αγαπώ να σε ποθώ
κι' όλο να κλαίει μιιά θλίψη έντός μου

λίγη χαρά, και σαν σε χωρισθώ,
νάμαι ό πιό μόνος άνθρωπος του κόσμου,

Ό μελλοθάνατος που άργεί
τόσο πολύ για να πεθάνη.
(Μέσα ή καρδιά μου νοσταλγει

τό βλέμμα σου να τή γλυκάνη,
αυτό είναι τ' όνειρο—ή σκληρή
πραγματικότης : "Όλα πλάνη.)

A POSTERIORI

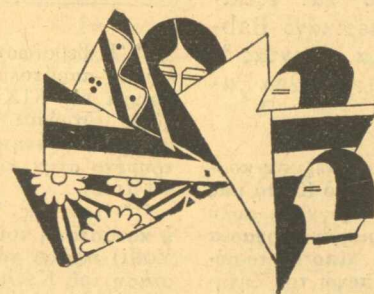
Σαν όνειρον έπέρασες επάνω άπ' τή ζωή μου
και διάβηκες και πās ..
Τά βράδυα του φθινόπωρου σε νοσταλγει ή ψυχή μου
στην άκρηα τής φωτιάς.

Σ' είδα για πρώτη μου φορά ένα πρωί τ' Απρίλη
ώραλα και ντροπαλή.
Η αναγελάστρα ή Άνοιξη σ' είχε και πάλι στείλει
νεράϊδα άπατηλή.

Κ' έτσι όπως τώρα γίνεται χρόνια και χρόνια, ω Θεέ μου,
ό Απρίλης σαν θαρθή
μου φέρνει ένα τριαντάφυλλο, που δέν άργεί του άνέμου
βορρά να σκορπισθή.

Μόλις προφταίνουν τ' άλικα και δροσερά του φύλλα
ν' αφήσουν στην καρδιά
τό φευγαλέο τους άρωμα και μιάν ανατριχίλα
στη σιωπηλή βραδιά.

Κ' ύστερα μένει ή "Ανάμνηση ... ένα φιλί ... ένα δάκρυ ...
δυό λόγια τρυφερά ...
τά φύλλα του φθινόπωρου ... λίγη φωτιά στην άκρη ...
Ω «θύμηση ιερά!»

ΕΝΑΣ ΜΥΣΤΗΣ

Ο HERMANN KEYSERLING ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΑΝΑΤΟΛΗ - ΔΥΣΗ

(Συνέχεια από το περασμένο)

Οί αντίληψεις του Κ. για το βουδδισμό και το βραχμανισμό μπορούν να θεωρηθούν σαν να αντιπροσωπείουν τις γνώμες του για όλη την ανατολίτικη πνευματική σύλληψη.*

Μπροστά στο Yogi, τον τύπο του «σοφού» που με τη συγκέντρωση κατανοεί το «είναι», τι μπορεί να αντιπαρατάξει ή Εύρώπη κι' όλος αυτός ο δυτικός πολιτισμός τον όποιο σέρνει πίσω της;

Πρώτα-πρώτα ή Έννοια που στην Ανατολή παίρνει τη μορφή της μυστικιστικής γνώσης και της παντογνωστικής απάθειας, στη Δύση εξωτερικέεται με μια τάση προς την κατάκτηση, με μια τυφλή ανάγκη απόκτησης. Κι' αυτό χρωσιέται στο γεγονός ότι στην δύση οι ζωτικές δυνατότητες είναι άπειρες φορές πιο δυναμικές. Απ' εναντίας στην Ίνδία ή έλλειψη ζωτικότητας γεννά δυνατώτερη έσωτερική και ψυχική ένταση. Είμαστε εμείς οι Ευρωπαίοι όλιστές και γι' αυτό τη ζωτικότητα που μάς πλημμυρίζει την εξωτερικέβουμε πρό πάντων με τη δράση. Είμαστε παιδιά άκόμα, γεμάτα φλόγα (εμείς που άμα βλέπουμε το κακέτυπο και εξελιγμένο μας «έγώ» στον άμερικάνο Babbitt του τά συγχωρούμε όλα λέγοντας ότι είναι νέος) μπροστά στη γηραιά γα-

* Η μελέτη της Κινεζοιαπωνέζικης κοσμοθεωρίας, την όποια έπιχειρεί ο Κ. θά μάς πηγαινε πολύ μακριά και θά έξόγκωνε πολύ αυτή την κατ' ανάγκη περιορισμένη εργασία χωρίς γι' αυτό να προσθέσει τίποτα τό ούσιώδικο στην ανατολίτικη άποψη του ζητήματος που έξετάζουμε.

λήνη της Ανατολής. Άλλο ζήτημα αν ή παράδοσή μας είναι άρχαιότατη. «Δέν έχουμε σχέση καμιά μ' αυτή, είμαστε παιδιά του δεκάτου ενάτου αιώνα, της φιλοσοφίας της πρόοδου και της δημοκρατίας» λέει ο Κ.**

Η κατάπτωσή μας, ή νευρασθένεια που ξάπλωσε ανάμεσά μας δέν είναι προάγγελοι γερατειών. Είναι φαινόμενα πρόωρης ανάπτυξης.

Άλλη βασική διαφορά του Ανατολίτη και του Ευρωπαίου: έ «σοφός» δέν παλέβει δρίσκειται έξω από τά κόμματα άνεπηρέαστος από την άλληλουχία των μορφών και των γεγονότων, όχι από σκεπτικισμό ή απάθεια, αλλά γιατί τελείωσε την πάλη, γιατί έφτασε στην άπόλυτη συμφωνία με τον έαυτό του και τον κόσμο. Έμεις δρισκόμαστε στη μεταβατική περίοδο, στην εποχή της πάλης και της βίας, στην κατάσταση του Kschattrya.***

Ύστερα, ο νεώτερος δυτικός πολιτισμός είναι ένας πολιτισμός ειλικρινείας. Περισσότερο άπ' όλους τους άλλους ανθρώπους, και σαν ώθοιμένοι από μια σαδιστική ήδονή, όμολογούμε τι ποθούμε

** Η βεβαίωση αυτή του Κ. μάς φαίνεται λιγάκι παράτολη. Γιατί τό γεγονός ότι θεωρεί τον ΧΙΧ αιώνα, σά μια ιστορική περίοδο ατόουσία και άυτενεργό προδίδει κάποια έλαφρότητα άσυνήθιστη στον τόσο μετρημένο στην κριτική του Κ. (Βλ. America set free).

*** Ίπότης. Σύμφωνα μ' ένα ίνδικό μύθο ή κατάσταση του Βραχμάνου (του σοφού, του Yogi) πρέπει να προηγηθεί από την κατάσταση του Kschattrya (του ίπότη, του παλαιστή).

και τί είμαστε. Φυσική συνέπεια αυτής της τάσης είναι ότι θεωρούμε σαν τά ψηλότερα ιδανικά την πιστότητα στις πεποιθήσεις μας και την έμπειρική φιλαλήθεια. Προτιμούμε να πεθάνουμε άπό προσωπικό μιάν άλήθεια που δέν την καταλαβαίνουμε. Άκολουθούμε πιστά τη θεμελιώδεια ιδέα όλων των έργων του δυτικού πολιτισμού δηλαδή ότι ο προορισμός του ανθρώπου είναι να συσσωματώσει την έννοια με τό φαινόμενο.

Στό ζήτημα τό θρησκευτικό, αντίθετα πάλι από τους Ίνδους, είναι τό principium individuationis, που τά κανονίζει όλα. Έξετάζοντας τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ του άτομου και της θεότητας, ή δυτική θρησκευτικότητα παίρνει τό χαρακτήρα της από τό άτομο. Έτσι οι θρησκευτές μας είναι μαχητικές και δικαιολογούν τό φανατισμό, πράμα που δέ βλέπουμε στην Ανατολή, παρά τις άπειρες αίρεσεις που συναντά κανένας εκεί. «Οί θρησκευτές μας ούτε έπιασαν ούτε θά πιάσουν στην Ίνδια, ή ανθρώπινη σοφία δέν θά χάσει τό δρόμο της γιά χάρη κάποιας περιπέτειας που συνέβηκε στη Γαλιλαία. Όχι, ή ίνδική σοφία θά έξακολουθεί να συρρέει στην Εύρώπη και θά μεταβάλλει συθέμελα τη γνώση μας και τη σκέψη μας.»

Αυτή ή μαχητικότητα έκδηλώνεται και στην ήθικη διδασκαλία των θρησκευμάτων μας που όλα λές να στηρίζονται σε μια Κάντιο κατηγορική προσταγή. «Ού φονεύσεις» λέει ο Μωυσής και μαζί μ' αυτόν όλοι οι Δυτικοί ιδρυτές θρησκείων. Η Ανατολή δέν αναγνωρίζει καμιά όποχρέωση γιατί αυτή «είναι». Έμείς που δρισκόμαστε στην κατάσταση του «γίγνεσθαι» βλέπουμε τό όν υπό την μορφήν ένός «πρέπει». Αυτοί που έχουν φτάσει στο όριο του «γίγνεσθαι», στο «είναι», δέν μπορούν να κατανοήσουν την ύπαρξη άλλης μορφής άπ' αυτό τό «είναι».

Μπροστά σ' αυτό τον τραγικό διχασμό δυο πολιτισμών που κι' οι δυο είναι άξιοι του μεγαλειότερου σεβασμού, μπροστά στο σχεδόν άγεφύρωτο χάσμα που

τους χωρίζει μόνο ο δυναμισμός* ένός Κ. θά μπορούσε να αναλάβει τον υπέρτατον άγώνα της ένωσης τους σε μιάν άρμονική σύνθεση. Γι' αυτόν, ο ανώτατος προορισμός της φιλοσοφίας και της θρησκείας, είναι «ή τέλεια πραγματοποίηση του «έγώ» στο ψυχικό πεδίο» γιατί ή άληθινή πρόοδος δέν άποτελείται από τη δυτικό-όλιστική μορφή της εξέλιξης, αλλά από την ψυχική κατεύθυνση που μεταβάλλει τό έσωτερικό χάος σε «Κόσμο» και που κάνει τον άνθρωπο δημιουργό, στην άπόλυτη έννοια του όρου. Λέει άκόμα: «Και μείς θά νιώσουμε άργά ή γλήγορα ότι δέ μπορούμε να φτάσουμε στην κατανόηση του έντος με την τελειοποίηση της διάνοιας, ούτε με την έξερεύνηση της συνείδησης όπως υπάρχει, αλλά μόνο αν άποκτήσουμε μιά συνείδηση καινούργιας και πολύ ανώτερης μορφής. Η ανθρώπινη συνείδηση, αντί να προσηλωθεί στην έπιφανειακότητα πρέπει να μάθει να καθρεφτίζει τό πνεύμα των βαθών, που άποτελεί τό έδραίωμα του «είναι» του.**

Άλλά πώς θά κατορθωθεί αυτή ή πραγματοποίηση του «έγώ» άφου υπάρχουν τόσες ζωτικές διαφορές μεταξύ της Ανατολής που έχει φτάσει σ' αυτή, και της Δύσης που άπεναντίας ακολουθεί ένα δρόμο, τό τέρμα του όποίου είναι άγνωστο; Μήπως θά πρέπει οι Δυτικοί να άπαρηγοούν κάθε τους παράδοση, κάθε μέθοδο, κάθε πεποίθηση; Όχι, γιατί αν παραβλέψει κανένας τη φθοροποιά επίδραση του ΧΙΧ αιώνα, βλέπει τον ζδανισμό της εποχής των ανακαλύψεων και των έφευρέσεων, την ψηλή ήθικη

* Ο ψυχικός δυναμισμός μου είναι τόσο μεγάλος, που μου είναι άδύνατο να τον ύποφέρω περισσότερο από τρεις μέρες».

** Πρέπει μ' όλοσ δι' όλου ιδιαίτερο τρόπο να έξαρθή ή συγγένεια των διδασκαλιών αυτών του Κ. με τις μετάπολεμικές κοσμοπολιτικές σχολές του ντανταϊσμού, υπερρεαλισμού κτλ. (Βλ. σχετική μελέτη του κ. Μέντζελου στα προηγούμενα φύλλα του «Λόγου») Άναφέρει κάπου ότι πρέπει να πιστέβει κανένας «στη δύναμη του παραληρήματος, στις άστραπές του άτοπου, στη δημιουργική άσυναρτησία, να παίρνει ένα «ξέρασμα» λέξεων γιά ένα χείμαρρο κεφαλαϊώδικων γνώσεων.»

του Μεσαίωνα, τον αρχαίο πολιτισμό. Βλέπει κανένας καθαρά ότι ο εξωτερικός κόσμος του Ευρωπαίου γεννήθηκε από τον εσωτερικό του, ότι αυτός είναι που προηγείται. Κάτω από την ευρωπαϊκήν επιφανειακότητα μαντέβει κανένας το βάθος. Έχουμε όλα τα στοιχεία για να φθάσουμε σ' αυτή την ανώτερη πνευματική κατάσταση που είναι η Yoga. Πρέπει να τείνουμε στη τελειότητα και μόνο σ' αυτή. Σαν δυτικοί είμαστε πλάσματα ιδιάζοντα, έχουμε μιαν αποκλειστική διάθεση, και πρέπει να εκπληρώσουμε τον ιδιαίτερό μας προορισμό. Ποτέ δε θα ξεφύγουμε από τα φυσιολογικά μας όρια. Δεν πρέπει να θελήσουμε να καταστρέψουμε ότι δημιουργήσαμε. Κι' ο υλισμός μας ακόμα μάς χρειάζεται γιατί μόνο μ' αυτόν θα μπορέσουμε να κυριέψουμε τη φύση, κι' ύστερα να την πνευματοποιήσουμε. «Αφού κατανοήσουμε ότι ο έμπειρικός μας σκοπός δεν είναι σκοπός ανεξάρτητος και τελεολογικός, πρέπει να ζούμε με άμεσο τρόπο στην ουσία και διά μέσου της ουσίας». Τότε και τότε μόνο ή «πρόοδος» μας θα εκδηλώσει άρτια «το μόνο πράμα που ενδιαφέρει...» «Η αληθινή αποστολή μας δεν είναι να δυτικοποιήσουμε όλη την Πλάση, αλλά να πραγματοποιήσουμε αυτόν τον καλύτερο κόσμο.

* *

Η Ινδική κοσμογονία παραδέχεται ότι ο Βράχμας * δημιούργησε τον κόσμο παίζοντας, και για να παίξει, χωρίς καμιά προσπάθεια και χωρίς κανένα σκοπό. Κι' όπως άρχισε ο Κόσμος, έτσι και θα τελειώσει. Την μέρα της κρίσης ο Σίβα θ' άρχισει έναν άγριο χορό, μιὰ δολο και πιό τρελλή βακχία, ώσπου ο χορός του να κάνει τον κόσμο συντριμια. «Πόσο ο μύθος αυτός είναι υπέροχος! Πόσο ανώτερος είναι από κείνον του ύπολογιστικού γέρου που μόχθησε έξη

* Η τρισυπόστατη Ινδική θεότητα αποτελείται από τους Βράχμα, Βέσνου και Σίβα

μέρες για ένα προμελετημένο σκοπό, και που έμεινε την έβδομη τόσο ευχαριστημένος από τον έαυτό του' που κρατάει λογιστικά βιβλία όπου αναγράφονται με όλη την ακρίβεια τὸ δοῦναι και τὸ λαβεῖν τοῦ κάθε ἀνθρώπου!»

«Εγώ, λέει ο Κ. ἐγκωμιάζω τὸν Βράχμα τὸν παίχτη. Ἄν αὐτός ο κόσμος είχε μιαν ἀρχή, ἂν μιὰ λογικὴ διάνοια εἶναι στή βάση του, πρέπει νὰ ἔχει δημιουργηθεῖ χωρὶς σκοπὸ και χωρὶς προμελέτη, ὅπως γεννιέται κάθε ἔργον τέχνης.»

Ὁ ἄνθρωπος μήπως κάνει λάθος παίρνοντας τὴ ζωὴ στὰ σοβαρά; ἢ ἀκόμα χειρότερα στὰ τραγικά; Δὲν θάταν καλύτερα νὰ φερθεῖ ὅπως ο Βράχμας, δηλαδή νὰ παίζει; Ἡ ζωὴ δὲν ἔχει κανένα σκοπὸ και μόνο σὰν ἓνα παιχνίδι μπορεῖ νὰ γίνει ἀνεκτὴ. Καὶ τότε, ἂν πάψουμε πιά νὰ γελοῦμε τὸν ἑαυτό μας με παχειὰ λόγια και με ὑψηλὲς ἰδέες, τότε τὰ πράματα θὰ μᾶς φανοῦν τόσο ἀπλά! Θὰ παίζουμε ἓνα παιχνίδι με τὴν ἴδια κείνη ἀδολὴ χαρὰ που βλέπουμε στὰ παιδάκια. Καὶ πρέπει νὰ παίζουμε ἀγνά, σεβόμενοι τοὺς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ, χωρὶς καμιά «ζαβολιά», μὴ ξεχνώντας ὅμως ποτὲ ὅτι δὲν κάνουμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ παίζουμε...

Α. ΠΙΝΙΑΤΟΓΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Βλ. Henri Massis, «Défense de l'Occident» έκδοση Plon, 1927, σελ. 25-26, 47 sqq.

2) Βλ. Charles Maurras, άρθρα στην «Action Française» χρόνια 1926-1927.

3) Βλ. Paul Souday, κριτικές στο «Temps» 1926.

4) Βλ. André Fauconnet: «Oswald Spengler, le prophète du déclin de l'Occident» έκδοση Alcan 1926.

5) Βλ. Ed. von Hartmann. «Philosophie des Unbewussten» 1869.

6) Βλ. Comte de Gobineau «Essai sur l'inégalité des races humaines» 1884 και «les religions et les philosophies dans l'Asie Centrale» 1887.

Ὁ Gobineau πούκανε πρόξενος στην Ἑλλάδα, διατεινόταν ὅτι καθαρά βιολογικὲς διαφορὲς καθόριζαν τὴν πραγματικὴν ἀξία

τῶν φυλῶν και θεωροῦσε τὴ φυλὴ τῶν μεγάλων ξανθῶν δολιχοκεφάλων, δηλαδή τὴ γερμανοσκανδιναυικὴ σὰν τὴ τελειότερη. Καθόλου λοιπὸν παράξενο ἂν ὁ Gobineau γίνηκε δημοτικώτατος στήν Γερμανία.

7) Βλ. Oswald Spengler. «Der Untergang des Abendlandes» και «Preussentum und Sozialismus». Ἐπίσης τὸ διαφωτιστικώτατο βιβλίον τοῦ Shroeter: «Der Streit um Spengler.»

8) Βλ. Hermann Keyserling. «Das Reisetagebuch eines Philosophen» Otto Reicht Verlag Darmstadt.

«Unsterblichkeit» » » »

«Philosophie als Kunst» » » »

«Menschen als Sinnbilder» » » »

«Das Okkulte» » » »

«Wiedergeburt» » » »

«Die Neuentstehende Welt» » » »

«Schoepferische Erkenntnis» » » »

«Das Spektrum Europas» Niels Kampmann Heidelberg.

«America Set free» (ἀγγλικὰ) Harcourt, Brace and Co. New-York και τὸ περιοδικὸ «der Leuchter».

Βλ. ἔπίσης: Christian Sénéchal: «La Philosophie de Herman Keyserling» (La vie des Peuples No 55).

9) Βλ. William Jones, τοῦ ἰδρυτῆ τοῦ πραγματισμοῦ: «The Principles of Psychology» (1890) και «Pragmatism; a new name for some old ways of thinkinG»

(1907). Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι γιὰ τὸν Κ. ὁ πραγματισμὸς δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μορφή πιό συγχρονισμένη τῆς σοφίας τοῦ ἀραβα Hajji Ibn Yokhdan.

10) Βλ. Herbert Spencer τοῦ ἰδρυτῆ τοῦ ἐξελικτικοῦ: «System of Philosophy» (1862) και «First Principles» (1862).

11) Βλ. Auguste Comte, τοῦ ἰδρυτῆ τοῦ θετικισμοῦ «Cours de Philosophie Positive» (1830-1842).

12) Βλ. Wilhelm Ostwald, τοῦ ἰδρυτῆ τῆς μονιστικῆς ἐνεργητικῆς: «Energiegetische Grundlagen der Kulturwissenschaft» (1908).

13) Βλ. Henri Bergson: «L'Evolution créatrice» (1907) και «Essai sur les données immédiates de la Conscience» (1888).

14) Βλ. Ernst Mach: «die Analyse der Empfindungen» (1922) και «Erkenntnis und Irrtum» (1926) καινούργιες ἔκδοσες.

15) Βλ. Φρ. Νίτσε: «Ἡ Γέννηση τῆς Τραγωδίας»

16) Βλ. Anando Coomaraswamy: «The dance of Shiva» και «Ἡ Συμβολὴ τῆς Ἰνδίας στήν εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητας» (Ἑλληνικὰ Γράμματα ἀρ. 24-25).

17) Βλ. Arthur Schopenhauer: «Le monde comme volonté et comme représentation» Γαλλικὴ μετάφραση Α. Burdeau έκδοση Alcan Τόμος I σ. 374 καθὼς και M. Maeterlinck: «Les sentiers dans la Montagne» σελ. 181-182 ἔκδ. Fasquelle.

18) Πρβλ. Σχέσεις Βράχμα και Διόνυσου

ΕΡΩΤΙΚΟ

Σ' ἀγαπῶ μένα πάθος, πού εἶνε πιό κι' ἀπὸ φλόγα,
πιό κι' ἀπ' ἄνεμο λαύρο: καταιγίδα στὰ δάση!
Ἐνα φλόγινο ρυάκι μὲς τίς φλέβες μου τρέχει,
κι' ἡ ἀγωνία μου σφίγγει τὴν καρδιά μου νὰ σπάση.

Μιὰ χορδὴ εἶμαι, πού τρέμει μὲς στή νύχτα, ἓνα φύλλο,
πού τάρπάζει τ' ἀγέρι τὸ τρελλὸ και τὸ πάει ...
Σ' ἓνα στρόβιλο μὲσα φεύγουν ὄλες μου οἱ ὥρες.
Κλειῶ τὰ μάτια κι' ἀφίνω τὴν καρδιά ν' ἀγαπάη,

Τί ἀραγε θάσαι γιὰ μένα: Μιὰ χαρὰ ἢ ἓνα κλάμμα;
Θάσαι κείνη πού πρόσμενα τὸ τραγούδι νὰ φέρη,
ἢ μὴν ἔρχεσαι, μ' ὄλους τοὺς λυγμούς και τὰ δάκρυα,
σὴν ψυχὴ μου, πού μόνο γιὰ νὰ δίνεται ξέρει;

Τὰ ὄσα ἐπίστευα,—τάχα πὼς ποτὲ δὲν μποροῦσα
ν' ἀγαπῶ, νὰ πιστεῦω, τάχω πιὰ, λησμονήση!
Τὴ ζωὴ σπάραξέ μου, σύντριφέ μου τὰ νιάτα!
Τί μὲ νοιάζει; Μοῦ φτάνει τὸ ὅτι σ' ἔχω ἀγαπήση ...

Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

SINCLAIR LEWIS

ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ 1930

ΓΥΡΩ ΣΕ ΜΙΑ ΤΡΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Ήταν αερομηχανικός σε μια μεγάλη εταιρία αυτοκινήτων. Προτιμούσε τα ελαφρά και φθηνά βενζιναρότρα για μικρά αγροκτήματα, και τα μικρά, φθηνά άμαξια. Σχεδίαζε λιμουζίνες που θα πουλιόντουσαν, όταν το χρήμα θα σταθεροποιόταν, στο ένα τέταρτο της τωρινής τους τιμής. Τις νύχτες, στο σπίτι, έκαμνε άλλα σχέδια, μερικά δλόττελα ή λίθια, άλλα πρακτικώτατα, — υπερωκεάνεια δέκα οκτώ χιλιάδων τόννων, που να αφήνουν πίσω τους πλεούμενους κολοσσούς και να περνάν τον Άτλαντικό σε τρεις μέρες, πεδία για την προσγείωση των αεροπλάνων στη μέση του Ωκεανού, καμιά δεκαπενταριά στη σειρά, ένα αλεξίπτωτο που να κρατά δλόκληρο το αεροπλάνο, αν σταματήσει ή μηχανή ή σπάσει κανένα φτερό. Τρελλός σαν ένας όποιοσδήποτε ποιητής, και με ποιότερη έξαψη. Άλλα πολύ πιο ευτυχισμένος.

Η έξαψή του κι' ή ευτυχία του ήταν δικαιολογημένες. Άν και οι Γερμανοί φλυαρούσαν για διάφορους πολιτικούς συνδιασμούς, από την Ένωση με τη Ρωσία ίσαμε την Ένωση με την Άγγλία, είχαν ριχτεί στη θεοποίηση της καινούργιας βιομηχανίας όπως το καλοκαίρι οι μαθητές ρίχνονται σε μια λακούβα νερό για μπάνιο. Δούλεβαν δέκα ώρες τη μέρα, δώδεκα, δέκα τέσσερες, όχι τεμπέλικα αλλά με μεγάλο ζήλο, πιστέβοντας πως ο ιδρώτας τους θεμελίωνε μια μεγαλείτερη Γερμανία. Χωρίς ανάπαυση φιάναν εργοστάσια και, αδιαφορώντας για την τιμή χρησιμοποιούσαν όλο και τελειότερα τεχνικά μέσα, αρχίζοντας από τους αυτό-

ματους φούρνους που καίγαν λάδι και τελειώνοντας με τις πιο πολύπλοκες χημικές εξισώσεις.

Ο Χέλμουτ ήταν αρκετά τυχερός να έχει ένα ευπρόσωπο κι' αναπαντικό σπίτι, όχι πολύ μακριά από το εργοστάσιο που ήταν στη συνοικία Σπαντάου του Βερολίνου. Κει κοντά λοιπόν, ανάμεσα στις ήσυχες βίλλες και στις φιλύρες, η Χίλντα κι' ο Χέλμουτ είχαν ένα σπίτι από τοίβλο, σκεπασμένο με μωσαϊκά. Το ισόγειο είχε χρησιμεύσει κάποτε για καρτοπαιχτική λέσχη. Συχαινόμενος τ' αγάγια αυτά της τεμπελιάς και της αλαζονείας, ο Χέλμουτ πέταξε τα τραπέζια, τις ρουλέτες, το μπιλιάρδο κι' έστησε στη θέση τους ένα γραφείο, ένα μαυροπίνακα έναν ηλεκτρικό φούρνο.

Εδώ κάθε βράδυ, ενώ η Χίλντα μελετούσε Ρωσικά ή πονοκεφαλούσε πάνω στις σταυρωτές λέξεις, ο έγγονός αυτός ενός στρατάρχου, με φόρεμα εργατικό και άπαισιες φανελλένιες παντούφλες, έκανε πειράματα με κράμματα αργυλίου ή έκτελούσε τα σχέδια ενός οχήματος που θα χρησιμοποιούσε μια σιδηροτροχιά και θα διέτρεχε την απόσταση από το Βερολίνο στο Παρίσι, δηλαδή εξακόσια εξήντα μίλια, σε έξη ώρες, με βαγόνια είκοσι πόδια φαρδιά, σαν σαλόνια, με τζάμια στους τείχους.

Ήταν ο καλός καιρός — κράτησεν ένα χρόνο. Η οικονομική καταστροφή δεν άπαγοήτεψε τον Χέλμουτ' ήταν πεπεισμένος ότι ο άνθρωπος μόνο από τη μπενζίνα θα σωνόταν. Άλλα ύστερα από δυο χρόνια, ή τρία, ξύπνησε από το όνειρό του κι' είδε ότι ή γερμανική αναγέννηση

ΜΕΓΑΡΑ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΟ ΠΗΓΑΔΙ

(ΜΥΤΑΡΑΚΗ)

δεν ήταν μονοχά μια άγνή σταυροφορία, είδεν ότι οι πολιτικάντηδες δεν ξεχνούσαν τις μικροδιαφορές τους.

Δεν υπήρχαν δυο ή τρία κόμματα, όπως στην Άγγλία ή στην Αμερική, αλλά οχτώ, δέκα, δώδεκα και τα κόμματα αυτά θορυβώδεια πρόσβεναν κι' από κάτι. Πρόσβεναν τον άμεσο Κομμουνισμό, ή διακήρυχναν την ανάγκη της άμεσης επιστροφής του Κάιζερ' πρόσβεναν ένα λογικό κρατικό Σοσιαλισμό, ή ζητούσαν να δοθούν περισσότερα δικαιώματα στους βιομήχανους' πρόσβεναν την Ένωση με την Αυστρία, ή την αυτονομία της Βαυαρίας.

Έξω από τα πολιτικά κόμματα, υπήρχαν κατά χιλιάδες θορυβώδικοι και πολυθραυσμένοι προφήτες, που φώναζαν μες σε μικρές αίθουσες ή σε μικρά λαθρόβια περιοδικά ότι ο κόσμος θα σωνόταν με τη φυτοφαγία, ή το γυμνισμό, ή τον άφοπλισμό, ή την αντικατάσταση

του θεάτρου από τον κινηματογράφο, ή την ξόδεψη καρρότων αντί σιταριού, ή την αποίκηση της Βραζιλίας, ή την παρακολούθηση πνευματιστικών πειραμάτων, ή την ορειβασία, ή την καθιέρωση της Έσπεράντο.

Στη λατρεία του για το καθαρό, σιλπνό και μη αισθηματικό άτσάλι, ο Χέλμουτ περιφρονούσε όλους τους φαφλατάδες κι' όλους τους πολιτικούς, όσο σπουδαίοι κι' αν ήταν. Μιλούσαν άναμασούσαν' έσπρωχναν τον έναν του στην καταχτηση της δόξας.

Έκείνος δεν έδινε δεκάρα, αν ζούσε σε δημοκρατία, ή σε μοναρχία, ή σε Σοβιετικό καθεστώς, όσο τον άφίνανε να φιάνει βενζιναρότρα.

Όσο πιο εύφραδεΐς ήταν οι πολιτικοί, στη ρητορική τους στο Ράιχσταγκ ή στις εύθυμες συνελεύσεις της Λωζάννης και της Γενεύης, τόσο και πιότερο τους μισούσε. Θεοί του ήταν ο Ντουισμπεργ, κι'

ὁ Σιτροέν, κι' ὁ Φόρντ, κι' ὁ Ἐντισον κι' οἱ ἀδελφοὶ Ράιτ, κι' ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι τοῦ Πάνθου του ἦσαν Ἀμερικάνοι, ἔφτασε νὰ λατρεύει αὐτὸ τὸν τόπο σὰν τὸν Ὀλυμπό του.

Οἱ Γερμανοὶ πολιτικοὶ μιλοῦσαν, ὅλοι οἱ Γερμανοὶ μιλοῦσαν, αὐτὸς τοὺς εἰρωνεβόταν. Ἦσαν τόσο ὑπερήφανοι πὺν εἶχαν πνευματικὴ ἐλευθερία. Ναι, κοροϊδεβε, ὁ Χέλμουτ, κι' οἱ Ἴρλανδοὶ εἶναι περήφανοι πὺν ἔχουν νεράιδες! Ἡ ἐλευθερία γιὰ νὰ χρησιμεύει σὲ τί — γιὰ νὰ ξεφύγει κανένας τὴν πειθαρχία, ἢ τὸν κόπο μιᾶς βαρειάς δουλειᾶς, καὶ νὰ πέσει σὲ μιὰ τεμπέλικο ῥητορικότητα; Μισοῦσε ἰδιαίτερα — ἄδικα ὅμως — τοὺς διανοούμενους πὺν εἶχε γνωρίσει στὸ Πανεπιστήμιο, πὺν λέγαν ὅτι κάτι τὸ ἀπαίσιο ὑπάρχει στὶς μηχανές, πὺν διακήρυχναν πὺν πρέπει ὅλοι νὰ γυρίσουμε στὴ γῆ καὶ νὰ ζήσουμε μιὰ παλιά, αἰώνια, φυσικὴ ζωὴ — μετὰ τὴν φωνήν ὅμως καὶ γραφομηχανῆς καὶ αὐτοκίνητα καὶ ηλεκτρικὰ καὶ ταχυδρομεῖα καὶ ἐφημερίδες.

Ἔτσι, κάθε μέρα, ὅλο καὶ πιότερο κῦτταζε πρὸς τὴν Ἀμερικὴ. Ἐκεῖ πίστεβε, ὅλοι εἶναι ἐνωμένοι στὴν κοινὴ προσπάθεια νὰ λύσουν τὶς οικονομικὲς ἀδικίες, ὅχι τὸν κάθε κεφαλαιοῦχο καταντάντας τον πεινασμένο προλετάριο, ἀλλὰ κάθε προλετάριο ἀξίας κἀνοντάς τον κεφαλαιοῦχο. Ὅσο πιότερο διάβαζε ἀμερικάνικα περιοδικὰ, καὶ θαύμαζε τὴν ἀμερικάνικη ζωτικότητα καὶ καπατσσύνη, τόσο συχαινόταν τὴ Γερμανία καὶ γκρινιαζε.

Κι' ἡ Χίλντα του, πὺν ἀγνοοῦσε τί ἔλεγε ὁ ἄντρας της, συμφωνοῦσε σ' αὐτὸ μαζύ του.

Εἶχαν ἀκούσει ὅτι στὴν Ἀμερικὴ δὲν χρειάζοντουσαν ὑπηρετές, γιὰτί ὅλα γινόντουσαν μηχανικὰ. Κι' ἦταν τόσο ἀπογοητευμένη ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς ὑπηρετές! Τί εἶχαν πάθει; ὅλοι κομμουνιστές! Δὲν σεβόντουσαν τὴν ἀνώτερη τάξη, καὶ ἡ κυβερνήση τοὺς ὑποστήριζε στὶς ἀπαιτήσεις τους. Οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, κι' ὁ νόμος πὺν σοῦ ἀπαγόρευε νὰ διώξεις, χωρὶς νὰ τὴν προειδοποιήσεις, καὶ

τὴν πὺν αὐθάδικη καμαριέρα, τὴν δαιμόνιζαν. «Ἦθελε ἠλεκτρικὲς ἐγκαταστάσεις πὺν νὰ πλένουνται τὰ πιάτα μόνα τους, ἀλλὰ ὁ σπιτονοικοκύρης τους εἶχε παλιὲς ἀντιλήψεις καὶ δὲν ἤθελε νεωτερισμούς.

Ἀμερικὴ!

Μιὰ μέρα ὅμως, ὁ Χέλμουτ γνωρίσε τὸν Μακ-Φέρ-σον Τζόνς, τῆς «Ἴντζες καὶ Τζόνς Ἐταιρίας Βενζιναρότρων» τοῦ Λόγκ-Αίλαντ, Νέας-Υόρκης πὺν γύριζε στὴν Εὐρώπη γιὰ νὰ δημιουργήσει καινούγιες ἀγορές. Πῆγαν μαζὶ στὸ Ἔσσεκ καὶ στὴν Ρούρ καὶ συζητήσαν γιὰ μύτρα καὶ ἀεροπλοῖα. Ὁ Τζόνς τοῦ πρόσφερε σπουδαία θέση στὴν Ἐταιρία του, μετὰ τεράστιο μισθό. Κι' ἔνα μῆνα ὕστερα ταξίδεβαν στὸν Ὁκεανό.

Ὁ Χέλμουτ εἶχε ὑπενοικιάσει τὸ σπίτι του σ' ἔνα Ἰταλό, κάποιον καθηγητὴ Κάρλο Πουλτσιάνο, πὺν εἶχε ἔρθει γιὰ νὰ σπουδάσει στὸ Πανεπιστήμιο. Ὁ Χέλμουτ προτοῦ φύγει πῆγε νὰ ἀποχαιρετήσει τὸ νοικάρη του κι' ὁ Πουλτσιάνο περήφανα τοῦ ἔδειξε τὶς ἀλλαγὲς πὺν εἶχε κάνει στὸ σπίτι.

Στὸ ἰσόγειο ὁ Πουλτσιάνο, εἶχε βγάλει τὸ γραφεῖο, τὸν μαυροπίνακα κι' εἶχε ἐπιπλώσει τὸ δωμάτιο σὰν ἔνα Βαυαρικὸ χωριατόσπιτο, μετὰ βαρεῖα ξύλινα τραπέζια, πέτρινα μπουροπίθαρα, ἔνα βαρέλι μπύρα, καὶ ζωγραφισμένες ἐπιγραφὲς πὺν διακήρυχναν ὅτι ὅποιος δίνει σημασία σὲ κάτι ἄλλο ἔχτος ἀπὸ τὸ ποτὸ, τὸ φίλι, τὸ τραγεῦδι, καὶ τὸ γέλιο εἶναι κενόδοξος ἠλίθιος.

«—Σὰς ἐπαναλαμβάνω «φώναζε ὁ Πουλτσιάνο «ἐδῶ θάμαι ἐλεύθερος νὰ μιλῶ ὅπως ὄταν ἦμουν φοιτητὴς στὴ Γερμανία σας. Ἔσεῖς οἱ Γερμανοὶ νοιώθετε ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς δὲν εἶναι ἡ δράση, ἀλλὰ ἡ σκέψη!»

«—Ἀλήθεια, »ἔκανε ὁ Χέλμουτ μετὰ σχεδὸν ἀμερικάνικη προφορὰ!

ἴ=

Ἡ Χίλντα πειράχθηκε ἀπ' τὴ θάλασσα κι' ἔτσι ὁ Χέλμουτ ὅλο καὶ βρισκόταν στὸ καπνιστήριο τοῦ καραβιοῦ. Σὲ τρεῖς μέρες μέσα, γνωρίσε καμιά ντουζίνα Ἀ-

μερικάνους—ἔναν τραπέζιτη, τὸν γενικὸ διευθυντὴ ἐνὸς ἐργοστασίου ἀτσαλιοῦ δὺν ἀντιπρόσωπους αὐτοκινητικῶν ἐταιριῶν, ἔνα γιατρὸ πὺν εἶχε σπουδάσει παθολογία στὴ Βιέννη.

Φοβόταν μήπως τὸν δεχτοῦν κρῦα ντρεπόταν γιὰ τὰ ἐγγλέζικὰ του. Μὰ αὐτοὶ τὸν παράλαβαν ἀνοιχτόκαρδα. «Ἐμπρός! Γιὰ τὰ ἐγγλέζικὰ σας νιάζεστε; Ἀκούστε, Βαρῶνε. Τὸ μόνο σας κακὸ εἶναι πὺν πήγατε σ' ἔνα σχολεῖο ὅπου σὰς ἄφηναν νὰ χάνετε τὸν καιρὸ σας διαβάζοντας στὰ διαλλείματα. Ἀλήθεια μήπως θὰ εἴστε στὸ Ντητρόιτ, ὅταν θὰ γίνει ὁ ἀγῶνας Μίτσιγκαν—Νορτντάμ; Δὲν ἔρχεστε νὰ μείνετε μαζὶ μου μερικὲς μέρες νὰ σὰς γυρίσω; Θάθηλα νὰ σὰς γνωρίσω τὴ γυναίκα μου: λέει ὅτι ξέρει νὰ παρλάρει ἀλλεμάνικα.»

«Εἶναι ἔλεγε μετὰ ἐνθουσιασμὸ στὴ Χίλντα, οἱ καλύτεροι κι' οἱ πιὸ εὐγενικοὶ ἄνθρωποι πὺν ἔχω γνωρίσει. Ἀλλά, ὅπως ὀπίστε, ὁ κ. Τάλσον ἔχει ἄδικο γιὰ τὴν κίνηση στοὺς μπροστινοὺς τροχοὺς. Πὺν λὲς νὰ εἶναι ἡ ἀγορὰ στὴν Νορβηγία γιὰ τὶς ἀτμακάτους;»

Ἀμα εἶδε ἀπὸ μακρὸνὰ τοὺς οὐρανοξύστες τῆς Νέας Ὑόρκης ἄρχισε νὰ ρωτᾷ:

«—Εἶμαι περίεργος νὰ μάθω τί πῖση στὸ τετραγωνικὸ μέτρο ὑφίστανται μ' ἔνα ἀέρα ταχυτήτος ἐξῆντα χιλιομέτρων; Εἶμαι περίεργος νὰ μάθω ἀν αὐτὸ τὸ μάρμαρο εἶναι ἰταλιάνικο ἢ ντόπιο; Πολὺ ἐνδιαφέρον βέβαια.... Εἶμαι περίεργος νὰ μάθω ποῖα εἶναι ἡ ἀντίσταση τοῦ ἀτσαλιοῦ σ' αὐτὰ τὰ χτίρια;»

Ἀλλὰ ὁ φίλος του, ὁ γιατρὸς Μούαρ, χειροῦργος ἀπὸ τὴν Ὁμάχα, δὲ μπορούσε ν' ἀπαντήσει σ' αὐτὲς τὶς δύσκολες ἀπορίες, ἀν καὶ ἦταν γνήσιος Ἀμερικάνος.

Μιὰ ἐβδομάδα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀφιξήτους ὁ Βαρῶνος κι' ἡ Βαρωνέσσα Μίττεμπαχ νοίκιαζαν ἔνα διαμέρισμα στὴν πολυκατοικία πὺν βρισκόταν στὸ Πάρκ Ἀβνίου 9999. Ἀνῆκε σὲ κάποιους Χόπκινς, πὺν ζοῦσαν τώρα στὴ Νότια Ἀγγλία.

Τὸ παρέλαβαν ἔνα φθινοπωριάτικο ἀπόγευμα. Ἡ Χίλντα ἔτρεχε μέσα στὸ σα-

λόνι καταγοητευμένη. «Ἀλήθεια, Χέλμουτ πρώτη φορὰ βλέπω τέτοιο δωμάτιο! Πέτρινοι τοῖχοι! Παράθυρα σὰν ἐκκλησιᾶς! Καὶ τὸ ἀρμόνιο, ὀλόχουσι! Δὲν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν κύρια αἴθουσα στὸν πύργο τοῦ πατέρα μου, ἀλλὰ πόσο πιὸ θαυμάσιο! Αὐτὸ τὸ δωμάτιο ἔχει πραγματικὰ κάτι τὸ ἀριστοκρατικὸ!»

Χοροπηδώντας, καὶ μετὰ τὸν Χέλμουτ κοντὰ της πὺν δὲν φερνόταν λιγώτερο παιδίαστικα, ἐξερενησε τὰ θαύματα τῆς κουζίνας καὶ τοὺς αὐτόματους φούρνους κι' ὅλα τὰ ἠλεκτρικὰ ἐργαλεῖα μετὰ τὰ ὁποῖα ψηνότουσαν μόνα τους κι' ὁ καφὲς κι' οἱ φρυγανιὲς καὶ τ' αὐγά. Ἐστάθηκαν μ' ἐνθουσιασμὸ μπροστὰ στὸν αὐτόματο ψυχραντήρα. Μετὰ προσοχὴ βγάλαν ἔνα κομμάτι πάγο καὶ θαύμαζαν τοὺς ὡραίους κύβους του:

«—Πολὺ ὁμορφώτερα ἀπὸ τὰ διαμάντια εἶπεν ὁ Χέλμουτ.

«—Τώρα πῶς εἶμαι» ἔακολούθησε σὲ κείνη τὴ γλώσσα πὺν νόμιζε ὅτι ἦταν Ἐγγλέζικα «σχεδὸν Ἀμερικάνος ἕκατὸ τοῖς ἕκατὸ. Ἡ παλιά μέθοδος ἦταν νὸ εἶναι ὁμορφο τὸ σαλόνι κι' ἀπαίσια ἡ κουζίνα, ἢ καρδιά τοῦ σπιτιοῦ. Τώρα, ἐμεῖς οἱ μηχανικοὶ, πὺν δὲ νιαζόμαστε παρὰ γιὰ τὴν πρόοδο ἐπιστρέφουμε στὶς ἀρχαῖες ἀντιλήψεις τοῦ Μεσαίωνα, οἱ ἄνθρωποι τοῦ ὁποῖου δὲν ντρεπόντουσαν νὰ τρῶν καὶ ν' ἀγαποῦν, ὁπότεν οἱ κουζίνες ἦσαν σπουδαιότερες ἀπὸ τὰ σαλόνια, ὁπότεν —»

«Ἐδῶ», εἶπεν ἡ Χίλντα «θάμουν εὐτυχισμένη ἀν δὲν εἶχαμε καθόλου ὑπηρετές κι' ἀν ὅλες τὶς δουλειὲς τὶς ἔκανα ἐγώ. Θὰ μαγειρέψω ἐγὼ αὔριο. Σήμερα ἂς πᾶμε στὸ ὁμορφο ἐκεῖνο σπικίτσι —σαστὰ τὸ λέω;— γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦσε ὁ γιατρὸς στὸ βαπόρι.

Ὅταν στὴν κάρτα τῶν κρασιῶν τοῦ «Chez Edouard» βρῆκαν Orpenheimer Kreuz Spatlese, ἀναρωτήθηκαν γιὰ ποιὸ λόγο νὰ πηγαίνει κανένας στὴν Εὐρώπη. Τὸ γκαρσόνι μόνο λιγάκι ἀργοῦσε. Ἀλλὰ τὸν δικαιολόγησαν, ὅταν εἶδαν ὅτι περιποιόταν μιὰ παρέα ἀπὸ ἐξη-γλεντζέδες, στὸ διπλάνο τραπέζι.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἐξη- παρατήρησε τὴν

ἀνυπομονησία τῶν Φὸν Μίντεμπάχ, καὶ πλησιάζοντας τοὺς εἶπε:

— «Λυποῦμαι πὺν κρατᾶμε τὸ γκαρσό-
νι περισσότερο ἀπ' ὅσο θάπρεπε. Καθ-
υστεροῦμε ἔτσι τὸ φαί σας. Στὸ μεταξὺ
— συγγνώμη γιὰ τὴ τόλμη — ἐλάτε νὰ πι-
οῦμε κάτι μαζί ;»

— «Πολὺ καλὴ ἰδέα» εἶπε ὁ Χέλμουτ.

Ἦταν στὸ βάθος ντροπαλὸς καὶ
χαϊρόταν μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο
τὸν δεχόντουσαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ξένοι. Ὁ-
λοὶ ὅπως φαινόταν, ἦσαν ἀνακατωμένοι
στὴ βιομηχανία τῶν αὐτοκινήτων. Μό-
λις μάθαν ὅτι εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴ Γερμα-
νία γιὰ παρόμοια δουλειά, ἀμέσως μιὰ
κάρτα βγήκε ἀπὸ κάθε τσέπη, μιὰ διευ-
θυνση γράφτηκε, καὶ ὁ καθένας ἐπέμενε
ὅταν ὁ Χέλμουτ, θὰ βρισκόταν στὸ Σά-
ουθ Μπέντ, ἢ στὸ Τολίντο, ἢ στὸ Ντη-
τρούτ, νὰ φᾶν μαζί — «κι' ἐλπίζω ὅτι κι'
ἡ γυναικὰ σου θάναί μαζί!».

«—Τὶ καλοὶ πὺν εἶναι γιὰ ἓνα ξένο,
γιὰ ἓνα φτωχὸ ἄγνωστο μηχανικὸ» ἔλε-
γεν ὕστερα στὴ Χίλντα, ὁ Χέλμουτ. «Δὲν
παραξενέβομαι πὺν κανένας ἀμερικᾶ-
νος, δὲ θέλει νὰ φύγει ἀπὸ τὸν τόπο
του γιὰ περισσότερο ἀπὸ ἓνα μῆνα.»

—

Σπίτι τους, ἀπὸ τὴν ταράτσα κύττα-
ζαν πέρα ἀπὸ τὸ Ἦστ Ρίβα, ὕστερα στὸ
νότο καὶ στὴν ἀνατολή, τὰ ἠλεκτρικὰ τοῦ
Μροντγουαίτ πὺν λαμπύριζαν. Βρισκόν-
τουσαν στὸ τριακοστὸ πάτωμα. Ἐμοια-
ζε σὰ νὰ κύτταζαν ὀλόκληρη τὴν οἰκου-
μένη, ἀλλὰ μιὰ οἰκουμένη πὺν εἶχε γίνε-
ι φῶς.

— «Εἶναι σὰν νὰ βρισκόμαστε σ' ἓνα
πῦργο πάνω σ' ἓνα ἀπότομο βράχο, σ' ἓνα
πῦργο στὴν κορφή τοῦ Μάττερχορν, καὶ
ὅμως στὴ μέση τοῦ Βερολίνου, καὶ τοῦ
Λονδίνου καὶ τοῦ Παρισιοῦ, ἐνομένων σὲ
μιὰ πόλη» ἔλεγεν ὁ Χέλμουτ. «Μπορεῖ
νὰναί αὐτὸ — δὲν εἶναι ἔτσι, Χίλντα ; —
τὸ μεγαλοπρεπέστερο θέαμα τοῦ κόσμου!
Γιατὶ μιλάνε γιὰ τὴν Ἀκρόπολη, τὸ Κο-
λωσσαῖον, τὴν Ρηνανία, ὅταν ὑπάρχει
αὐτὴ ἡ μαγεία ;»

Τὰ ρυμουλκὰ σφύριζαν χαρούμενα στὸ
Ἦστ Ρίβα τὰ ὑπερωκεάνεια βούιζαν πε-
ρήφανα στὸ Νόρθ Ρίβα. Τὰ ἐναέρια
τραῖνα, ἀχνάρια χρυσαφένιου φωτός, τρα-
γουδοῦσαν στὶς τρεῖς γραμμὲς τους καὶ
τὸ ἑκατομμύριο τὰ κόρνα μιλοῦσαν γιὰ
τις ὁμορφιὲς τῶν τόπων ὅπου πήγαιναν
τ' αὐτοκίνητα.

«— Κι' ὅλα αὐτὰ εἶναι δικὰ μας!
Βοήχαμε τὴν πατρίδα μας ! Θὰ γνωρί-
σουμε αὐτὴ τὴν πόλη, ὅλους αὐτοὺς τοὺς
ἀνθρώπους μὲς' στὰ αὐτοκίνητά τους, ἐ-
κεῖ κάτω ! Νομίζω ὅτι μποροῦμε νὰ μεί-
νουμε ἐδῶ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς μας !»
εἶπεν ὁ Χέλμουτ.

Ἡ Χίλντα ὅμως τὸν ἠσύχασε: «Ναί,
ἐκτὸς—ἐκτὸς πὺν οὔτε ἡ Γερμανία οὔτε
ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἔχουν τίποτα τὸ μυστή-
ριώδη. Θάθελα καμιά μέρα νὰ πάμε
στὴν Κίνα, στὴν Ἰαπωνία. Ἐκεῖ ὑπάρ-
χει μυστήριον. Κι' ἔχω ἀκούσει ὅτι οἱ ὑπη-
ρέτες ἐκεῖ εἶναι θεῖοι καὶ ἀμφοθηνοί.
Δὲν νομίζεις ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ πᾶ-
με νὰ ζήσουμε στὴν Κίνα — τώρα στὰ
κοντὰ ;»

Τ Ε Λ Ο Σ

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΕΛΕΓΧΟΣ

ΚΡΑΣΙΣ > ΚΡΑΣΙ

Ἡ κ. Χ. γράφει ἓνα ἄρθρον (Ἀθηνᾶς
λή, 3-10) γιὰ τὸ πῶς ἔγινε τὸ κραῖς >
κρασί καὶ μᾶς δείχνει ὅλη τὴ σοφία του,
τὴν ἀνακατωμένη δηλαδὴ.

Μᾶς λέει λ.χ. πὺν ἀπ' τὸ κραῖς δὲν
μποροῦσε νὰ γίνεῖ κρασί(ον), γιατί τ'
ἀρχαῖα μὲ κατάληξη —σις δὲ βγάζουνε,
λέει, οὐδέτερα μὲ—ιον, ἀλλὰ μὲ—ίδι(ον):
φρασιδίον, ταξίδι (κοῖτα Γ.Γ.Ε. α', 182)
κτλ. Ἐτσι θαροῦν οἱ σοφοί. Ὅστόσο ὁ
λαὸς δὲν τοὺς ρωτᾷ, ὅταν εἶναι νὰ πεῖ
μιὰ λέξη κατ' ἀναλογία μᾶς ἄλλης (Γ.Γ.
Ε. α', 41-42) τὴ λέει καὶ παρὰ τὸν κα-
νόνα πὺν βάζουνε ἄφτοι καὶ τοὺς συγ-
χίζει. Λοιπὸν κανένας γλωσσολόγος, ὅσο
μεγάλος κι' ἂν εἶναι, δὲν ἔχει τὸ δικαίω-
μα νὰ διδάξει στὸ λαὸ, πῶς νὰ φτιασί-
ει τις λέξεις του, ὅπως κάνει ὁ κ. Χ. (Μ.Ν.
Ε. α', 148), ἀλλὰ νὰ ἐξηγήσει ὅσο μπο-
ρεῖ μὲ ἀκριβολογία τις λέξεις ἀφτὲς (Γ.
Γ.Ε. β', 63). Ὁ γλωσσολόγος λοιπὸν
ἑλληνικὸς λαὸς, πὺν λές, ἀναλογικὰ ἀπὸ
κάθε συγκεκριμένο, ὅπως κι' ἂν λήγει,
φτιαίνει τὸ μικροντικὸ του ἔτσι εἶπε
καὶ : στρωῖσις > στρώση (=στρώμα, για-
τάκι) > τὸ μικροντικὸ του : τὸ στρωσί(1)
μικρὸ στρώμα γιὰ ὑπνο βρέφους, βρούσις
> βρούση > τὸ βρουσί= μικρὴ βρούση (2)

(1) Ἄλλο εἶναι τὸ στρωσίδι=στρωμένο στο-
λίδι τοῦ σπιτιοῦ, μάλιστα στὸν πλ. τὰ στρω-
σίδια = ρούχα καὶ ἐπιπλα πὺν στρώνουμε
μ' ἀφτὰ ἓνα δωμάτιον, ἓνα σαλόνι. Στὴν ἀ-
φράγκεφτη Ἑλλάδα ἐπειδὴ καὶ οἱ στρωῖσις
πὺν πλαγιάζον ἀποτελοῦν ἓνα στολίδι τοῦ
σπιτιοῦ, μπορεῖ νὰ ὀνομάστηκαν κι' ἀφτὲς
στρωσίδια.

(2) Τὸ στρωσί=στρωματάκι, στρωσάκι, καὶ
τὸ βρουσί βρουσάκι, τὰ λένε στὴν Κύζικο.

(3) Βλ. τὸ ἄρθρον μου ἀδιονήσι(το) στὴ Μεγ.
Ἐγκυκλ. Δρανδάκη—Μακρῆ.

Ἐτσι λοιπὸν καὶ ἡ κραῖς, ὅταν σήμανε
τὸν οἶνον, ἔγινε: (τὸ κρασί, στὴν ἀρχὴ κι'
αὐτὸ ὑποκοριστικὸ=ἓνα ποτήρι κρασεῖος
γιὰ πῖσιμον, κατόπι σκιαστικὸ ὁ ὑποκο-
ρισμὸς του καὶ σήμανε ἀπλὰ τὸν οἶνον

Ὅλα τὰ μὲ—ιον > ιν > ι οὐδέτερα στὴν
ἀρχὴ εἶτανε ὑποκοριστικά καὶ κατόπι ἄ-
ποτριφτικὰ τὸ μικροντικὸ τους νόημα
καὶ μείνανε σκέτα οὐσιαστικά (Γρ. Φιλ.
§§ 142, 11 καὶ πέρα). Κ' ἔχω ἀπόδειξη τὴν
ἀποσεξία τοῦ ἴδιου τοῦ Χ. πὺν (σ. 6.)
τὰ μὲ —ίδι(ον) τὰ λέει ὑποκοριστικά. Κι'
ὅμως ὅλα σχεδὸν ὅσα παραθέτει ἐκεῖ δὲν
εἶναι πᾶ ὑποκοριστικά : βλυσίδι=θη-
σαβρὸς, γρασιδί=χλόη, δοσιδί=δῶρον κτλ.
πρόσθεσε πὺν χρειασίδι στὴν Ἀρτάκη
λένε τὴν ἀμίδα πρβλ. καὶ χρεία = ἀπο-
χωρητήριον.

Μὲ τὰποδέλοια στὸ ἄρθρον του ἀφ-
τὸ προσπαθεῖ, χωρὶς δὰ νὰναί καὶ μεγά-
λη ἀνάγκη, νὰ δείξει τὴν ἀρχαιομάθειά
του, πὺν λές, γιατί ἐμεῖς τοῦ τὴν ἀμφι-
σβητοῦμε (Γ.Γ.Ε. γ', 90—101) Κοῖτα
καὶ περιὸδ. «Νέοι ἀνθρωποί».

Ἡ κ. Χ. ἔχει περισσότερη πεποίθησι
στὸν μακαρίτη τὸν Κοραῖ καὶ λιγότερη
στὴν ἐπιστήμη του, καὶ τὸ γυφτεύω ὁ
Κοραῖς τοῦ τὸ ὑπόβαλε (κοῖτα Ἀθην.
κθ', 163) καὶ αὐτὸς τὸ ὑποστηρίζει ὡς-
τα τώρα μὲ πείσμα καὶ τὸ ἐπιβάλλει καὶ
στὰ κοπέλια του, (Ἀθ. μα', 45), πὺν δὲν
ἔχουν τὸ θάρρος νὰ τοῦ ἀντισταθοῦνε,
ἐνῶ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι γελοῦμε.

Στὸ ἄρθρον, πὺν λέμε, ὁ κ. Χ. δὲν ξε-
χνάει καὶ τὴν παλιά του τὴν τέχνη, μά-
λιστα καὶ τὴν φρεσκάει ἐδῶ ὅσο μπορεῖ.

Ἐτσι λοιπὸν λέει (σελ. 8 πὺν τὸ ἡ
μαθῆ εἶναι τὸ ἀπαρέμφατο μαθεῖν) Μὰ
τοῦτο εὐλογημένον ἀπὸ καιρὸ τῷχει πεῖ ὁ

κ. Ι. Σταμνόπουλος στο Γλωσσάριό του. (σ. 24) κ' ἐγὼ τὸ ὑποστήριξα (στὴ ΓΓΕ. τομ. α', σελ. 215), Ἀκόμα λέει πὼς τὸ γεννήσει, τὸ κοιμήσει, τὸ καθίσει, κτλ. εἶναι ἀπαρέμφατα, μὰ αὐτό, ἀδερφέ μου, τὸ εἶπα ἐγὼ στὴ γραμματικὴ μου § (1428) ποὺ κυκλοφόρησε εἴκοσι χρόνια πρὶν κυκλοφορήσει ὁ λή', τόμος τῆς Ἀθηνᾶς ποὺ μᾶς τὰ λὲς (σ. 8) πὼς εἶναι τάχα δικά σου. Μὰ εἶναι πράματα ἀφτά, σε παρακαλῶ, νὰ λὲς γιὰ δικά σου, ὅτι διαβάσεις, ποὺ τὸ εἶπε πρωτύτερα ἄλλος, καὶ ν' ἀναγκάζεις τὰ κοπέλια σου νὰ παρέμπουν μόνο ἐκεῖ ποὺ τὰ λὲς ἐσύ, γιὰ νὰ θαρροῦνε οἱ ἀνίδεοι καὶ οἱ ξένοι, πὼς ἐσύ εἶσαι ποὺ τὰ βροῖκες κ' ὄχι ἄλλος; Ἔτσι γελοιοποιεῖτε τὴν Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καημένοι; Βέβαια τὸ κανονικὸ στὴν ἑλληνικὴ εἶναι τὰ παράγωγα νὰ γίνονται ἀπὸ τὸ περιτοσύλλαβο θέμα τῶν πρωτοτύπων λ. χ. κόμμα γεν. κόμματος > κομμάτι(ον) κ.τ.λ. ἀλλὰ ὁ λαὸς ἀνέκαθε ἀκολουθῶντας τὴν ἀναλογίαν χαλνᾶ τὸν κανόναν παραδείγματα τοῦ δείξαμε ἄπειρα στὴ Γ.Γ.Ε. 115-116 ὥστε ἀφτά ποὺ λέει ὁ μακαρίτης ὁ Πουλάκης (Ἀθ. κδ', 301) *πραμάκι, βοιτημάκι, θελημάκι*, ἀντὶς *πραματάκι* κτλ. ποὺ τᾶκουσε στὸν Κάμπο τῆς Ἀβίας εἶναι σωστά καὶ βαριά βαριά, μὰ ὁ κ. Χατζηδάκης ὅτι θέ-

λει λέει (Ἀθ. λη', 10, σημ.) καὶ εἶναι ἀσύδοτος. Ποιὸς θὰ τοῦ ζητήσει λόγο; Γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀδικήσουμε ὅμως, λέμε πὼς ἔχει πολὺ δίκιο ὅταν παράγει τοῦ Πόντου τὸ *δαμίν* (=ὀλίγο) ἀπὸ τὸ *δαγμός* καὶ ὄχι ἀπ' τὸ *οὐδαμοῦ* ποὺ τῶχο ἐγὼ ἀπὸ ἀπροσεξία (στὴ Γ.Γ.Ε. β', 196).

Ἐγὼ βλέπεις ἀναγνωρίζω τὸ σφάλμα μου καὶ τὸ σημειῶνω ἀμέσως, ἄμα δῶ τὸ σωστό, ἔτσι κάνουν τὰ παλληκάρια, (Κοίτα καὶ Γ.Γ.Ε. β', 39—40.) ὁ κ. Χατζηδάκης ὅμως ποτὲ δὲ μᾶς εἶπε πὼς στὸ τάδε μέρος ἔχει λάθος, μόνο τέλος ἀπὸ τὰ ἄπειρα, ποὺ τοῦ δείξαμε, ἀναγκάστηκε νὰ πεῖ, πὼς ἀπ' τὰ πολλὰ ποὺ ἔχει γράψει ἔκανε καὶ μερικὰ λάθη, λέει. Ὅμως ὑπάρχουν καὶ κείνοι ποὺ φρονοῦνε, πὼς ἀπ' τὰ πολλὰ ποὺ ἔχει πεῖ εἶπε καὶ μερικὰ σωστά. Ἐγὼ σ' ἀφτό βέβαια δέ συμφωνῶ, ὡστόσο εἰδοποιῶ «πρὸς γνῶσιν καὶ συμμόρφωσιν».

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

(¹) Ἀφτά, ποὺ λέει γιὰ τὸν καημένο τὸν Πουλάκη, εἶναι ὀλότελα ἐκεῖνα, ποὺ εἶπα ἐγὼ ἄλλοτε γιὰ μιὰ γκάφα δική του (Γ.Γ.Ε. α', 62). Τὰ ὄπλα τὰ δικά μου γιὰ τίς γκάφες του τὰ μεταχειρίζεται ἐν τῷ φτωχῷ τὸν Πουλάκη, ποὺ τὰ εἶπε πολὺ σωστά ὡστόσο. Μὰ ὁ Χ. ἤξαιρε πὼς ὁ δυστυχισμένος ὁ Πουλάκης δὲ θὰ τολμοῦσε ποτὲ νὰ τὰ βάλει μαζί του, κ' ἄκόμα ἤξαιρε πὼς ὁ κόσμος δὲ γνώριζε τὸ τί ἐστὶ Πουλάκης.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΣ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Συνεχίζουμε παρακάτω τὴ δημοσίευσή των ἀπαντήσεων ποὺ πήραμε ἀπὸ τοὺς διάφορους σύγχρονους λογοτέχνες μὰς πάνω στὰ ἐρωτήματα ποὺ τοὺς ἀπευθύναμε μὲσον τοῦ συνεργάτη μας κ. Κ. Καρατζῆ γιὰ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας. Ἡ δημοσίευσή των ἀπαντήσεων θὰ ἐξακολουθήσει καὶ στὸ ἄλλο φύλλο, ἔτσι ὥστε νὰ τελειώσει μὲ τὸ κλείσιμο τοῦ πρώτου τόμου τοῦ «Λόγου».

¹ Ὁ κ. ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ, ὡς γνωστό, εἶναι ἀπὸ τοὺς λογοτέχνες μὰς ἐκεῖνους ποὺ ἔμειναν πιστοὶ στὴν ἰδέα τοῦ δημοτικισμοῦ. Περιεκτικὰ καὶ μετρημένα ἐκθέτει τίς πεποιθήσεις του.

Ἀπὸ τὸ 21 ὡς σήμερα ἡ μόνη ἐπανάσταση στὴν Ἑλλάδα, ποὺ εἶχε καθαρὰ πνευματικὸ περιεχόμενο, ἦταν ἡ ἐπανάσταση τοῦ Ψυχάρη γιὰ τὴν ἐπικράτησι τῆς δημοτικῆς. Ὡς τόσο ἡ νίκη τοῦ Ψυ-

χάρη, ποὺ εἶναι καὶ νίκη τῆς ἰδέας, ἂν καὶ ἀναμφισβήτητη, δὲν εἶναι ἄκόμα τελειωτική. Γιατὶ δὲ γράφουμε ὅλοι σύμφωνα μ' ἕνα ἐνιαῖο τυπικὸ τὴν δημοτικὴ. Εἶναι ἀλήθεια πὼς κάποια γλωσσικὴ ἀναρχία ὑπάρχει ἄκόμα, ποὺ φαντάζουμαι ὅμως πὼς θὰ λείψῃ μὲ τὸν καιρὸ κ' ὅταν ἀποχτήσουμε μιὰν ἐνιαῖα γραμματικὴ κ' ἕνα ἐνιαῖο συντα-

χτικὸ τῆς δημοτικῆς, ποὺ εἶναι φυσικὴ γλώσσα τοῦ ἔθνους.

Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο ζήτημα, ἂν δηλαδὴ ἡ δημοτικὴ πρέπει νὰ κἀνὴ ὑποχωρήσεις στὴν καθαρεύουσα, τὶ νὰ σᾶς πῶ. Εἶναι μοιραῖο, ὡς ποὺ νὰ διαμορφωθῇ ὀριστικὰ ἡ δημοτικὴ μὰς γλώσσα, νὰ κἀνὴ μερικὲς ὑποχωρήσεις. Ὅστόσο δὲν πιστεύω πὼς οἱ ὑποχωρήσεις αὐτὲς θὰ γίνοντε στὴν καθαρεύουσα, κ' ὄχι στὴν ἀρχαία, ποὺ εἶναι ἡ γνήσια πηγὴ τῆς δημοτικῆς μὰς.

² Ἀντίθετα πρὸς τὸν πρώτο, ὁ ποιητὴς τοῦ «Ταξιδιοῦ» καὶ συνεργάτης μὰς κ. Α. Π. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ διαδηλώνει τὴν συμπάθειά του γιὰ τὴν ὀμιλουμένη:

Ἡ προσωπικὴ μου ἀντίληψη γιὰ τὸ γλωσσικὸ, εἶναι ὅτι τέτοιο ζήτημα δὲν ὑπάρχει πιά σήμερα. Λέω «πιά» ἂν καὶ θᾶπρεπε νὰ πῶ καλλίτερα πὼς ποτὲ δὲν ὑπῆρξε. Γεννήθηκε μονάχα στὸ κεφάλι μερικῶν ποὺ δὲ θέλησαν ποτὲ τοὺς νὰ πιστέψουν στὴν πραγματικότητα. Ἐνα πρᾶμα, λοιπόν, παραδέχομαι: ὅτι ὑπάρχει «Νεοελληνικὴ ζωντανὴ γλώσσα» κ' ὅπως κ' ἂν λέγεται, «καθαρὴ» ἢ «χρυσάδα», αὐτὸ εἶναι ἀδιάφορο. Ἡ γλώσσα μὰς αὐτὴ, παραδέχομαι ἄκόμα, ὅτι «ἐξελίσσεται». Ὁρισμένως, οὔτε ἡ γερμανικὴ, οὔτε ἡ γαλλικὴ γλώσσα ἦσαν ὅμοιες, ὅπως εἶναι σήμερα, πρὶν, ἔστω, ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια. Θὰ μοῦ πεῖ κανεὶς: «Ὅστε ἀγνοεῖς πὼς ὑπῆρξε ἕνα σύστημα καθαρεύουσας κ' ἄλλο ἕνα Ψυχαρικῆς»; Θὰ ἠθελα νὰ τὰ ἀγνοῶ, ἀλλὰ μιὰ καὶ τὰ ξέρω, φτάνω σὲ μιὰν ἄλλη μου ἀπάντησι: Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ συστήματα εἶναι νεκρά. Ποτὲ δὲν ἀνταποκρίθηκαν στὴν πραγματικότητα. Στὴν ἐξέλιξή τῆς γλώσσας μὰς γίνεται μιὰ ἀδιόρατη «εἰσορή». Μὰ ἀπὸ ποῦ; Ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα, ἀπὸ τὴν Ψυχαρικὴ, ἀπὸ τὴ γαλλικὴ, τὴν ἰταλικὴ; Ἀδιάφορο: ἀπὸ παντοῦ! Ἄς μὴ βρίζουμε, λοιπόν, ἀβασάνιστο κ' αὐτοὺς ποὺ «εἰσάγουν» στὸ γραπτὸ λόγο κατάντησαν κοινὲς στὴν καθημερινὴ ὀμιλία. Γιατὶ τάχα, αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, τὸ κάνουν οἱ ἄλλες γλώσσες; Ἡ γαλλικὴ π. χ. ποὺ χρησιμοποιεῖ ἐγγλέζικους ὄρους, ἢ ἡ γερμανικὴ, γαλλικοὺς; Ἐπειτὰ, για-

τὶ τάχα, ἔμεις ποὺ παραδεχτήκαμε τὴ φράγκικὴ ἐμφάνισι στὸ ντύσιμό μὰς, νὰ μὴν παραδεχτοῦμε καὶ ἕνα μικρὸ δάνειο στὰ ἐκφραστικά μὰς μέσα;

Παρατηρῶ μὲ εὐχαρίστησι πὼς ἡ ἀντίληψή μου συμφωνεῖ καὶ μὲ τὴν ἀντίληψη μιᾶς μεγάλης μερίδας συγχρόνων μου λογοτεχνῶν. Οἱ νεώτεροι, ὅλοι σχεδόν, καὶ οἱ νέοι τῆς γενεᾶς μου (Μπουφίδης, Παναγιωτόπουλοι, Ἀγρας, Στασινόπουλος, κ.λ.π.) λύνουν τὴν κατάστασι μὲ τὸ σπαθὶ τους. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι μόνο δειλιάζουν, ἂν δὲν...πλανῶνται! Μὰ, ἄς πάψουμε, τελοσπάνων, φίλοι μου, νὰ κρυβόμαστε πίσω ἀπὸ τὸ δάχτυλό μὰς! Οἱ κανόνες δὲ θὰ μᾶς ὀρίσουν τὴ γλώσσα—ἡ γλώσσα ὀρίζει πάντα, τοὺς κανόνες καὶ τίς γραμματικὲς. Τὸ φῶς, ὄχι φῶτο, γιὰ νὰ βροῦμε σὲ ποῖα κλίσι ὑπάγεται, οὔτε ἡ χίνα, χήν, γιὰ νὰ μπεῖ στὴν τρίτη κλίσι! Ὅχι, ὄχι! ἀφήστε μὰς πιά ἦσυχους!

³ Πάνω στὴν ἴδια βάση μὲ τὸν προηγούμενο κ' ὁ κ. Ν. ΧΑΓΕΡ ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ ὑπερμάχεται τῆς ζωντανῆς ὀμιλουμένης:

Πρὶν ἀπαντήσω στὸ ἐρωτήμά σας θὰ κάνω μιὰ μικρὴ παρέκβασι: Στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ὁ Ψυχάρης ἔπαιξε πολὺ σπουδαιότερο ρόλο ὡς λογοτέχνης, ὡς ποιητῆς, παρὰ ὡς γλωσσολόγος. Αὐτὸ θὰ φανῇ ἴσως σὺν παραδοξολογία σὲ μερικοὺς, γιατί εἶναι τῆς μόδας τώρα τελευταία νὰ ρωτιόμαστε τὴ λογοτεχνικὴ ἀξία τοῦ Ψυχάρη καὶ νὰ μὴν παραδεχόμαστε παρὰ τὴν ἐπιστημονικὴ του ἀξία μονάχα, Κι' ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι... Ἡ γλώσσα μορφώνει ἀπὸ τοὺς λογοτέχνες. Ὁ ρόλος τοῦ ἐπιστήμονα, τοῦ γλωσσολόγου, εἶναι νὰ τὴν ἐξηγῇ μονάχα. Καμιὰ γλώσσα δὲν ἔχει ἐπιβληθῆ ἀπὸ γλωσσολόγο... Κι' οὔτε ὁ Ψυχάρης θὰ κατώρθωνε νὰ πρωταγωνιστήσῃ—ὅπως πρωταγωνίστησε—στὴν πνευματικὴ ἀναδημιουργία μὰς τῶν τελευταίων χρόνων ἂν ἦρκεῖτο στὶς ἐπιστημονικὲς του θεωρίες. Τὶ ἔκανε ὅμως; Ὡς ποιητῆς, ὡς λογοτέχνης, χειρίστηκε μιὰ γλώσσα ζωντανὴ, παρουσίασε ἕνα ὕφος δροσερὸ, ρωμέικο. Κι' ὕστερα πιά, σὰ γλωσσολόγος τὰ ἐξήγησε, τὰ «κάνονισε» ὅλ' αὐτά. Κι' ἂν ἔλειπε ὅμως ἡ τελευταία του αὐτὴ ἐργασία, ἢ πρώτη καὶ μόνη θᾶταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ φέρῃ τὰ

Ίδια αποτελέσματα που έφερε όλο του το έργο. Ίσως μάλιστα νάλειπαν τότε ή εμπάθεια κι' ο φανατισμός που δημιουργήσαν τον «γλωσσικό πυρετό» από τον όποιον είχε προσβληθή για κάμποσα χρόνια ολόκληρη ή πνευματική ζωή του τόπου μας.

Σήμερα, λυτρωθήκαμε απ' όλ' αυτά. Γλωσσικό ζήτημα δεν υπάρχει. Από τότε που νιώσαμε πως ή γλώσσα είναι μέσο ν κι' όχι σκοπός — κι' αυτό ως μου έπιτραπή να τονίσω πως οφείλεται στους νέους της δικής μου γεννεάς — σ' όλη μας τη λογοτεχνία έπιβλήθηκε κι' έγινε σεβαστή απ' όλους ή άπλή ξεκαθαρισμένη κι' ομοιόμορφη δημοτική. Ο ίδιος δ Ψυχάρης, στά τελευταία του έργα, αυτήν σχεδόν μεταχειρίστηκε. Αυτήν γράφει τώρα κι' ο Φιλήντας ακόμα... Καθαρευουσιάνοι δεν είναι παρά όσοι... δέ διαβάσουν! Και «ψυχαριστές» όσοι... δέ διαβάσουνται!...

Από το «Ελεύθερο Πνεύμα» μās ήταν ήδη γνωστές οι πεποιθήσεις του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ. Σήμερα μās τις ξαναεπιθέτει με λίγα λόγια.

Έξω από το δημοτικισμό δεν υπάρχει προκοπή. Όσο βαστά ή σημερινή κατάσταση (διγλωσσία και αναρχία) ή Ελλάδα θα παραδέρνει μες στη σύγχυση, την άσυναρτησία και την άμάθεια. Η Γραμματική των «Αθηναίων» είναι μία μονάχα άπαιθια για να παγιωθεί αυτή ή κατάσταση, για να νομιμοποιηθεί κάθε παρανομία. Μά δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από τις άμείλιχτες άνάγκες του έθνους. Η μόνη άληθινή και τίμια λύση του μεγάλου αυτού έθνικού προβλήματος είναι ή έπιστροφή στη δημοτική, γιατί ή δημοτική είναι ή ζωή, γιατί μονάχα αυτή μπορεί να μās συγκινήσει και μονάχα αυτή μπορεί να μās δώσει την τάξη και τη διαύγεια που ποθοῦμε. Η δημοτική είμαι φτωγή. Έστω! Το χρέος μας είναι να τη δουλέψουμε, να πλουτίσουμε το λεξικό της, να καλλιεργήσουμε τη σύνταξή της. Όσοι φοβούνται τη δουλειά ως μās αφήσουν ήσυχους.

Προσθέτω πως δεν πιστεύω πιά ότι μπορεί να λυθεί αυτό τη ζήτημα με τη συζήτηση και την πειθώ. Θα λυθεί μία

μέρα με τη δύναμη, αν δ Έλληνισμός έχει ζωή και θέληση και πίστη στον έαυτό του. Θα γίνει δηλαδή ή οδυνηρή έγχειρηση, θα κοπεί ή γάγγραινα και θα ήσυχάσουμε για πάντα. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να βάλουμε γνώση οι έπιπόλαιοι Έλληνες και να σωπάσουνε οι δημοκόποι. Θα χρειαστεί κάποτε μία φωτισμένη, ριζοσπαστική και δημιουργική διχτατορία, που να μās λυτρώσει όριστικά απ' αυτήν την άρρώστια, κ' από μερικές άλλες, για να μπορούμε να προχωρήσουμε, άληθινά έλεύθεροι, προς τα έθνικά μας πεπρωμένα.

Ο κ. ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ άρνεϊται και την ύπαρξη καν γλωσσικού ζητήματος, και καταδικάζει άπόλυτα την κίνηση που σχημάτισθηκε τώρα τελευταία :

Γλωσσικό ζήτημα δεν υπάρχει πιά κι ούτε θα γινόταν λόγος για αυτό αν μερικοί θορυβοποιοί κύριοι και δυό-τρεις κοσμικές κυρίες δεν ήθελαν καλά και σώνει ν' ανακατεύονται σε πράγματα που τους είναι και άγνωστα και περιττά. Άλλά πάει να γίνει μόδα τελευταία και λίγη γλωσσολογία κ' επειδή ή μόδα έχει ανέκαθεν την ηγή της στο Παρίσι, είναι κι αυτή κομμένη σε «καρισινό στύλ» — λίγη καθαρεύουσα (γλώσσα γαλικής ζύμης), λίγη μοντέρνα αισθητική (το Μονπαρνάς είναι το καταφύγιο των πρωτοπόρων της) και συστηματική άποφυγή κάθε δημοτικού στοιχείου που πειράζει στα νεύρα τους λεπταίσθητους που γαλλοφέρουν, γιατί το θεωρούν λαϊκό. Είναι μία αξιοθρήνητη κατάπτωση κάποιων «lettres» — κατάπτωση γενική, σε κάθε καλλιτεχνική εκδήλωση, που δεν πρόκειται, να παρασύρει κανένα.

Η γλώσσα μας είναι μία: ή δημοτική. Ο θρίαμβός της στον πεζό λόγο (ξέρετε σεις κανέναν άληθινό λογοτέχνη που να μεταχειρίζεται στα φιλολογικά του έργα άλλη γλώσσα;) δείχνει πόσο πλούσια και δυνατή είναι ή τόνον πριν περιφρονημένη δημοτική. Κι' ούτε φταίει ή γλώσσα για τα λάθη εκείνων που την κακομεταχειρίζονται από άγνοια, ή από άπροσεξία ή άκόμη κι' από καπρίσιο. —

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Τέλος πάντων, διαβάζεται ή δεν διαβάζεται το Έλληνικό βιβλίο; Ός τα τώρα ξέραμε πως δεν διαβάζεται. Τώρα μās λένε πως δεν το διαβάσει ή «καλή τάξη» και πως το διαβάσει ή «κακή». Ο κ. Ξερόπουλος έκανε ενα χρονογράφημα και λέει : πως δεν διαβάζεται το ελληνικό βιβλίο άφου διαβάεται ...ό κ. Ξερόπουλος! — Τι να συμβαίνει τάχα;

Και το ότι βέβαια ή «καλή» τάξη δεν διαβάσει το ελληνικό βιβλίο, αυτό είναι προς τιμή του. Η «καλή» τάξη διαβάσει τον μεσιέ Ντεκομπρά... Άλλά τουλάχιστον ή «κακή» τάξη διαβάσει; Έγώ πιστεύω πως δεν διαβάσει ούτε ή καλή ούτε ή κακή. Κι' ο λόγος είναι απλούστατος. Γιατι ως δοῦμε ποιους άλλους, έξω από τον έαυτό του, ο κ. Ξερόπουλος «προτείνει» για δοκίμιους πεζογράφους μας; — Τους κ. κ. Νιρβάνα, Παπαντωνίου, Μελά και Τραυλαντώνη. Μά ο κ. Νιρβάνας είναι ένας άριστος χρονογράφος. Έχει γράψει, βέβαια, και δυό μυθιστορήματα άλλα που είναι και τα δυό... εις βάρος του. Ο κ. Παπαντωνίου, πάλι, μία σειρά χρονογραφημάτων που δημοσίεψε σε καθημερινή έφημερίδα, την ανατόπισε σε τόμο με τον τίτλο «διηγήματα». Δικαίωμα του!... Ο κ. Μελάς; Άλλά είναι ο μοναδικός ίσως θεατρικός συγγραφέας μας και δεν ανακατεύεται, ο άνθρωπος, με το μυθιστόρημα (που πέρνουμε για βάση της πεζογραφίας, όπως και είναι για το κοινό). Κι' ο κ. Τραυλαντώνης, τέλος, μία ιδιοσυγκρασία άληθινού νεοέλληνα διηγηματογράφου, άσκητεύει κι' όλοένα άποτραβείται προς το ώραιον του παρελθόν. Ίσως μάλιστα το μόνο σκοτεινό σημείο στην άσπιλη φιλολογική του ζωή να είναι το ότι πήρε το βραβείο της Άκαδημίας....

Άλήθεια, γιατί τάχα να μη διαβάεται το νεοελληνικό βιβλίο;

ΑΣΤΑΡΩ

ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Υπάρχουν κάποιε βιβλία, που σ' όλο το διάστημα που τα διαβάζουμε μās ύποχρεώνουν να σκεφθούμε, να προχωρήσουμε πέρα απ' αυτό που μās δίνουν με το περιεχόμενό τους, να τα συμπληρώσουμε, τέλος να εκφρασθούμε. Πολλές φορές γεννάμε μέσα μας προβλήματα που μās ήσαν άγνωστα ως τη στιγμή αυτή. Άλλοτε στίς σελίδες τους μās

άποκαλύπτουν τον έαυτό μας. Μου φαίνεται πως αυτή ή ιδιότητα ενός έργου δίνει την αξία και την άντοχη μέσα στο χρόνο.

Συχνά αναγκάστηκα να σταματήσω και να σκεφτώ — κι' αυτό είναι τόσο σπάνιο ύστερα από τα έντυπα που κυκλοφορούν στον τόπο μας — διαβάζοντας το βιβλίο του κ. Β. Ν. Τατάκη Panetiis de Rhodes sa vie et son oeuvre που κυκλοφόρησε τελευταία στο Παρίσι στη σειρά της Bibliothéque d'histoire de la philosophie του γνωστού έκδοτικού οίκου Vrin ή οποία περιλαμβάνει έργα των πιδ σπουδαίων Γάλλων φιλοσόφων των τελευταίων χρόνων, καθώς του Boutroux, Hamelin, Brochard, Basch κ. ά.

Το βιβλίο αυτό όχι μονάχα τιμά την Έλληνική διάνοηση και έχει πραγματικά Εύρωπαϊκό ενδιαφέρον, μά δημιουργεί σκέψη φιλοσοφική Έλληνική που τόσο έντονα αισθάνεται κανεις γύρω του την έλλειψη της και καλύτερα από παντού τη διακρίνει στη λογοτεχνική μας παραγωγή και γενικά σ' όλες τις πνευματικές μας εκδηλώσεις.

Νομίζω πως αυτή ή έλλειψη φιλοσοφικής σκέψης στον τόπο μας είναι μία από τις αιτίες που ή λογοτεχνία μας στο μεγαλύτερό της μέρος παρουσιάζει μία ρηχότητα τόσο αισθητή και κινείται τις περισσότερες φορές στην επιφάνεια των πραγμάτων. Άγνοει τόσο συχνά το ανεξερευνήτο βάθος της ψυχής. Της λείπει το διανοητικό υπόστρωμα, στοιχείο άπαραίτητο για κάθε δημιουργία. Περιορίζεται συνήθως σε μία περιγραφή χωρίς να την άπασχολούν προβλήματα διανοητικά και όρκεϊται μονάχα στον ένθουσιασμό και την έμπνευση.

Σε ίδιες αιτίες οφείλεται και ή έλλειψη άνώτερης κριτικής που θα μπορούσε να δώσει κάθε φορά μία θέση στις αξίες και να διευθύνει την κίνηση των ιδεών. Γιατι νομίζω πως σχεδόν κανεις από τους έξ επαγγελματoς κριτικούς δεν μās έδωκε ως σήμερα ένα έργο σκέψης ολοκληρωμένο, όπου να δείξει στο σύνολο τους τις αντίληψεις του, κανέναν δεν υπήρξε δημιουργός.

Για ίδιους λόγους μπορώ να πά παρεξηγήσαμε πολλές φορές το πνεύμα της Εύρώπης και μείναμε τόσο μακριά από την πραγματική άνώτερη διάνοησή της.

Δεν πιστεύω βέβαια πως άρκεί μονάχα ή φιλοσοφική σκέψη για να δημιουργηθούν έργα λογοτεχνικά άνώτερα. Κάθε έργο όμως πραγματικό έχει κάποιο διανοητικό υπόστρωμα που χρειάζεται όσο μπορούμε να το ενισχύσουμε σε βάθος και σε πλάτος. Μά αυτό δεν είναι δυνατό να γίνει διαφορετικά παρά με την ένίσχυση του ίδιου του πνεύματός μας. Δεν είναι άλήθεια ότι στειρεύει την έμπνευση ή φιλοσοφική μόρφωση. Οι ένεργειες του

μιάς ἀγγελίας, ἂν ὄχι ὅπως εἶναι σωστό και μιὰ κρίση μικρὴ ἢ μεγάλη γιὰ τὸ ἔργο πού ἔχει ἐκτεθεῖ σὲ βιτρίνες καὶ περιμένει τὸν περιεργὸ ἢ τὸ λογοτέχνη, τὸ βιβλιόφιλο ἢ τὸ βιβλιοσυλλέκτη.

Δυστυχῶς τὸ πολὺ κοινὸ δὲν πληροφορεῖται τίποτα γιὰ μιὰ νέα φιλολογικὴ ἐκδοσὴ, γιατί ὁ ἐξουσιοδοτημένος κριτικὸς ἔχει σχηματίσει τὴ γνώμη του: «Φιλολογία σοβαρὴ στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει.»

Δὲν κάνω κριτικὴ συστηματικὴ καὶ γι' αὐτὸ δὲν κέφτουνε στὰ χέρια μου συχνὰ νέες ἐκδόσεις. Εἴτανε λοιπὸν γιὰ μένα μιὰ ἀνακάλυψη τὸ ἀριστούργημα πού μοῦ δόσανε νὰ διαβάσω, ἔνα βιβλιαράκι καλοτυπωμένο καὶ παρουσιασμένο μὲ ὄλη τὴν ἀπλή καὶ σοβαρὴ του ἐμφάνιση.

Τοῦ κ. Τάσου Τσιμπούκη ἔνα ρομάντισμ μὲ τὸν τίτλο «Μετὰ τὴν Καταιγίδα.»

Ὁ τίτλος τοῦ ρομάντισμου δὲν ἀνταποκρίνεται τόσο πολὺ στὸ θέμα τοῦ ἔργου, ὅσο στὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ταλέντου τοῦ νέου συγγραφέα.

Πραγματικὴ καταιγίδα μιᾶς γερῆς σκέψης εἰσορμᾷ μέσα στὴ λογοτεχνία μας.

Χωρὶς τὸ κάπως ἐξηζητημένο κυβιστικὸ κώψιμο τῆς φράσης, πού μειώνει τὴν αὐθόρμητὴ ἐκδήλωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἔργου, οἱ τύποι πού θεμελιώνουν τὸ ἔργο, ζοῦνε σύμφωνα μὲ τὸ περιβάλλον ἀνθρώπων καὶ τόπου κρατώντας τὴν ἀτομικότητά τους.

Ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους καὶ πράγματα ἔχει χτισθεῖ ὁ πύργος τοῦ Ἀγριοκάμπου, ὁ πύργος τῆς πρόληψης καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀνησυχίας. Ὅλοι τοὺς ἀγαποῦνε τὴ ζωὴ καὶ τὴ ζωὴ ὅμως δὲν τοῦλᾷ νὰ τὴν ἀρπάξει σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του γιατί ἡ πρόληψις ὀρθονώτανε ἐκεῖ μπροστὰ τους.

Μά, νὰ μιὰ μέρα πού ὁ πύργος γκρέμισε καὶ μαζί μ' αὐτὸν καὶ ἡ συνήθεια πού κρατοῦσε τοὺς τύπους στὴ θέση του.

Ξεχωρίζει ὁ Σάνθος, μιὰ ζωὴ πολυτάραχη, μὲ τὰ πιὸ ἐντονα χρώματα ζωγραφισμένη καὶ μὲ τὶς πιὸ δικαιολογημένες ἐξηγήσεις. Φυγόδικος, γυρεύει νὰ κρυφτεῖ μὲ τὰ χεῖλια σφιγμένα, τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα καὶ τ' αὐτιά του τεντωμένα, ζητᾷ νὰ ξεδιωλὴν τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πού ἡ θαλπορὴ ἀγκυλιά της τὸν σφιγγεῖ, πού γιὰ γλυκόλογα τοῦ ψιθυρίζε πως εἶναι φονιάς, ἐνῶ ἐκεῖνος ... ἀγαποῦσε, ἀγαποῦσε τόσο δυνατὰ.

Στὸ σύνολο τόσο, ὅσο καὶ στίς λεπτομέρειες—μὴ μπορούντας νὰ κάνω μιὰ ἀναλυτικὴ κριτικὴ—εἶναι ἔνα ἔργο ἀναμφισβήτητα ἐξαιρετικὰ καλογραμμμένο καὶ χωρὶς νὰ ξεθεμελιώνει συνθήκες καὶ τύπους, μιὰ συγχρονισμένη ἐπαναστατικὴ πνοὴ περνάει ἀνάμεσα στὴ σκέψιν τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς ἥρωές του.

Ὁ συγγραφέας τῆς «Καταιγίδας» ξαίρει νὰ παρατηρεῖ καὶ νὰ χρωματίζει τὸ κάθε τι

πού πλαισιώνει τὴ ζωὴ ὅσο πολὺ λίγοι ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας.

ΛΙΑΝ Μ. ΠΡΙΟΝΙΣΤΗ

Σημ. «ΛΟΓΟΥ» Συμφωνοῦμε ἀπόλυτα μὲ τὶς γνώμες τῆς συνεργάτριάς μας γιὰ τοὺς «ἔξ επαγγέλματος» κριτικούς. Εἶναι μιὰ φωνὴ αὐτὴ πού ἀπὸ καιρὸ ἔπρεπε νάχει ἀκουστῆ.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Η ΟΜΑΔΑ «ΤΕΧΝΗ»

Στὸ σύνολό της εἶναι ἱκανοποιητικὴ ἢ β' ἐκθεσὴ τῆς ομάδας «Τέχνη», ἂν καὶ ὑπάρχει ἀρκετὴ ἐργασία στίς αἰθουσες τοῦ Ζαπτείου πού δὲ θάπρεπε νὰ ἐκτεθεῖ. Γιατί μερικοὶ ζωγράφοι ἀπ' τὸς ὁποῖους περιμένε κανεὶς μιὰν ὀποιαδήποτε ἐξέλιξη, σαφὴ πρὸ παντός, διαψεύσανε τὶς ἐλπίδες αὐτές κι' ἔτσι γίνανε συντελεστὲς τῆς «ἐσωτερικῆς» ἀποτυχίας τῆς ἐκθεσῆς. Θὰ πρέπει νὰ νάνε κανεὶς ὀνόματα γιὰ νὰ γίνε ἀντιληπτός. Ἴδου λ.χ. τὸ μοναδικὸ ζωγραφικὸ ἔργο τοῦ Καλμούχου πού ξεφινίζει φοβερὰ τὸ θεατὴ—κι' ἄς ἔχει αὐτὸς τὴν καλὴ πρόθεσιν νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν ὀμὴ ἐπαναστατικὴτητα τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου πὶὸ πολὺ, τοῦ πίνακα «ἐλαιογραφία».

Μιὰ σύνθεσις τραγελαφικὴ, συμβολικῆς τάχα φόρμας—ἔργο μάλιστα ζωγράφου πού ἔδειξε ἀπὸ ἄλλες φορὲς ἰσοκαταβαίνει πολλὰ πράγματα καὶ τὸ πιὸ σημαντικό, πὼς τείνει πρὸς τὸ λιτό, τ' ἀπλοποιημένο σχέδιο ἀπὸ ἐνστικτο— καθὼς τὸ νοιώθει τὸ σύγχρονο αἰσθητικὸ πνεῦμα.

Ἄλλοι ζωγράφοι πάλι πού πέρου ἢ πρόπερσιν ἔδειχναν μιὰν ἀδιάλαχτην κι' αὐτοὶ μαχητικότητα, σήμερον παρουσιάζονται πιὸ ἰσορροπημένοι, περσότερο συμβιβαστικοὶ πρὸς τὰ αἰώνια γούστα. Θάταν εὐκόλο νὰ φέρε κανεὶς ἔνα παράδειγμα—κλασσικὸ μάλιστα: τὴν ἐργασίαν τοῦ Γάικα.

Ποιὰ διαφορὰ! Τότες, χωρὶς καμὴν ὑπερβολὴ, τραχεῖὰ ἐπίπεδα πού τάραξαν καὶ τὴν πιὸ στοιχειώδη κι' ἀπλή προοπτικὴ μὲ τὰ στιβαγμένα ἀπ' εὐθείας ἀπ' τὸ σωληνάρι χρώματα πάνω στὸ τελάρο. Καὶ σήμερον, τίποτα λιγώτερο, τίποτα περσότερο, μιὰ εὐγενικὰ προσπάθεια πού χαρακτηριστικὰ της εἶναι: ὁ προσεχτικὸς τονισμένος διάχυτος φωτισμός, ἢ τοποθέτησις τῶν ἀντικειμένων, τὸ χῶρισμα τῶν πλάνων κανονικὰ, ἤρεμα. Καὶ πόσα ἄλλα βήματα.

Βέβαια, τόσο ὁ Γάικας, ὅσο κι' οἱ ἄλλοι καλλιτέχνες—καλοὶ καὶ μέτριοι στὸ σχεδιάσμα— φανερώνουν μιὰ νοοτροπία ἐκνευρὶ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΙΝΗΣΗ

—Στὸ θέατρο Σαβῶν τοῦ Λονδίνου θὰ παιχτῆ φέτος γιὰ πρώτη φορὰ, ὕστερα ἀπὸ 37 χρόνια (λογοκρισία πουριτανικὴ καὶ παντοδύναμη...), ἡ «Σαλώμη» τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλντ. Στὸ ρόλο τῆς Σαλώμης ἡ ρωσίδα χορεύτρια Νικιτῖνα.

—Ἕνας μεγάλος λογοτεχνικὸς διαγωνισμὸς προκηρύχθηκε στίς σκανδιναυικὲς χώρες, προικισμένος ἀπὸ ἐκδότες.

—Τρία βραβεῖα γιὰ ἐκάστη χώρα: Σουηδία, Δανία, Νορβηγία. Τρία πρῶτα ἀπὸ 10.000 κορωνῶνες (περίπου 210.000 δραχ.), τρία δευτέρω ἀπὸ 5.000 κορωνῶνες, τρία τρίτα ἀπὸ 2.500 κορυ. Τὰ βραβεῖα αὐτὰ ἐδώθησαν σὲ σκανδιναυοὺς συγγραφείς, τρεῖς ἀπὸ ἐκάστη χώρα, περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου. Τώρα, τὴν 1η Νοεμβρίου, θὰ ἀπονειμηθῆ ἔνα ἄλλο βραβεῖο, πανσκανδιναυικὸ λεγόμενο, ἀπὸ 25.000 κορυ. (525.000 δραχ.) στὸ καλύτερο βιβλίον πού κυκλοφόρησε φέτος στὴ Δανία, τὴ Σουηδία ἢ τὴ Νορβηγία. Καὶ τὸ ξαναλέμε. Τὰ χροῖματα τῶν ἀρκετὰ σημαντικῶν αὐτῶν βραβείων τὰ προσφέρουν ἐκδοτικοὶ οἶκοι. Τρεῖς, ἕνας γιὰ κάθε τόπος.

—Κι' ἄλλα νέα βραβεῖα (πού εἶναι χρήσιμο νὰ τὰ ξαίρουμε καὶ νὰ τ' ἀκούμε, τώρα πού τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας μας φθάνει σὲ ἀποφάσεις ἐπιτέλους σοβαρῆς γιὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς λογοτεχνίας μας).

—Ὁ ἀμερικανικὸς ἐκδοτικὸς οἶκος τῆς Ν. Ὑόρκης Φρέντερικ Α. Στόκς καὶ Σια. μὲ συνεργασία τῶν ἀγγλῶν ἐκδοτῶν Χόντερ καὶ Στάοντον προκηρύσσει ἔνα βραβεῖο μυθιστορημάτων: 20.000 δολ. (1.500.000 δραχ.).

—Ἐπίσης ἔνα ἄλλο, ἀπὸ 1.000 ἀγγλ. λίρες. ὁ λονδρέζος ἐκδότης Μέθουιν γιὰ τὸ καλύτερο χ ε ι ο ὄ γ ρ ο φ ο μυθιστορημάτων πού θὰ τοῦ σταλῆ ἕως τὸ τέλος τῆς χρονιάς.

Νὰ τὰ ξαίρουμε λοιπὸν καὶ νὰ τ' ἀκούμε!

—Ὁ γάλλος βιομήχανος Α. Νταρράκ, πού πέθανε τελευταίω, ἄφησε ὀλόκληρη τὴν περιουσίαν του, εἰκοσιπέντε ἑκατομμύρια γαλλικὰ φράγκα, στὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία γιὰ νὰ ἐνισχυθοῦν, κατὰ τὸν ὀφελιμώτερον τρόπο, ὅσοι συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας θὰ εἶχαν ἀνάγκη.

—Τὸ βραβεῖο Νόμπελ δόθηκε φέτος στὸ σουηδὸ ποιητὴ Κάρλφελντ, πού εἶχε πεθάνει πρὸ μηνῶν. Ὅσο ζοῦσε εἶχε ἀρνηθῆ (ὅπως κι' ὁ Τολστόη) νὰ δεχθῆ τὴν τιμητικὴ αὐτὴ διάκριση.

—Οἱ λόγοι ἀρχίζουν ν' ἀνακατεύονται

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ "ΛΟΓΟΥ,"

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

Ὁ Μανώλης Κανελλῆς πρωτοεμφανίστηκε στὰ Ἑλληνικά Γράμματα μὲ μερικά διηγήματα ὑπὸ τὸν τίτλον τὰ «Κατακάθια» τὸ 1924. Τὸ δεύτερό του βιβλίο εἶνε οἱ ὑπέροχες μεταφράσεις του τῶν «Λουλουδιῶν τοῦ Κακοῦ» τοῦ Μπωντελαίρ, τὸ τρίτο τὰ ποιήματά του τὰ «Ρίγη τῆς Γῆς» καὶ τὸ τελευταῖο τὸ πεζό του ἡ «Σάρκα».

Γιὰ τὸν Κανελλῆ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι εἶπεν ὁ Οὐγγὼ γιὰ τὸν Μπωντελαίρ, ὅτι ἔδωσε δηλαδὴ καινούργιαν ἀνατριχίλα στὴν ἑλληνικὴ ποίηση κι' ἔδειξε πῶς οἱ νέοι ἀνοίγουν καινούργιους δρόμους στὴν ποίηση καὶ τὴν τέχνη.

Ἡ ποίηση τοῦ Κανελλῆ, συμβολικὴ καὶ ρωμαντικὴ μαζί, νεοκλασσικὴ καὶ μοντέρνα παρουσιάζεται νευρώδης καὶ πλούσια στιχουργικὰ καὶ φραστικά. Οἱ παραφωνίες καὶ συνεχῆς μετρικῆς ἀτέλειες, οἱ σχοινοτενεῖς ἀκαλαίσθητες λέξεις καὶ οἱ ἀποτυχημένες κάποτε συμβατικῆς εἰκόνας καὶ ἀλληγορίας δὲν ἐπηρεάζουν τὴν ρωμαλέα σύνθεση τῶν τραγουδιῶν του τὴν πλουσία του ἔμπνευση, τὸν λεκτικὸ του πλοῦτο, τὴν τραγικὴ καὶ ἀελοπισημένη πνοὴ τῶν ποιημάτων του. Οἱ εἰκόνας ἀληθινὰ εὐρήματα — ἔμπνευσεις μᾶλλον — διαδέχονται τίς εἰκόνας ὡς κύματα, στὸν ἀπέραντο ὠκεανὸ τῆς φαντασίας του.

Ὁ Μανώλης Κανελλῆς μὲ τὰ «Ρίγη τῆς Γῆς» ἔδειξε πῶς εἶναι ἕνας πηγαῖος καὶ ἀναμφισβητήτου ταλέντου, ποιητῆς κι' ἕνας τεχνίτης ποῦ δουλεῦει τὰ πιὸ πολύτιμα πετράδια ποῦ στολιζοῦν ὀλόκληρο τὸ πολυσέλιδον ἔργο του.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Τοῦ Παπαδάκη ἡ δεκάχρονη φιλολογικὴ ἐργασία, πρωτότυπη καὶ μεταφραστικὴ, εἶναι σκορπισμένη σὲ περιοδικὰ. Δὲν τὴν συγκέντρωσε ὡς τὴ στιγμὴ τούτη σὲ βιβλίο. Ὅμως, ὅσοι παρακολουθοῦνε τὴν κίνηση τῶν νέων κι' ὅσοι εἰσφέρονται ἀληθινὰ γι' αὐτούς, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ σταμάτησαν συχνὰ σινοῦς στίχους του, τοὺς τόσο μετριόφρονες καὶ τρυφεροῦς, γεμάτους πυλμὸ γνήσιου λυρισμοῦ κι' ἀγνῆς ἔμπνευσεω. Ἡ ἰδιαιτέρα προσωπικότητα τῆς τέχνης του δὲν ἐξήτησε ποτὲ τὰ βίαια μέσα, τὰ μεγαλόφωνα, γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ. Εἶναι χαμηλόφωνη, συγκρατημένη, συγκινητικὴ. Δὲν εἶνε ἡ φλυαρία τῶν ἐξάλλων στιγμῶν. Εἶναι ἡ σιγανή, θερμὴ ἀνάσα τῆς ζωῆς τὸ βράδυ, κοντὰ στὸ φῶς ὅταν ἡ ψυχὴ διπλώνει μὲ κατάνυξη τὰ φτερά της καὶ γίνεται πρόθυμη ν' ἀκούσει τὴν ἴδια της φωνή.

Μὰ κ' ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία του, ἰδίως τῶν Ἑγγλων ποιητῶν, εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὴ. Καθένας θὰ ἐκτιμῆσῃ ἀληθινὰ τὸ ταλέντο τοῦ νέου ποιητῆ ὅταν θὰ ἰδεῖ τὴν ἐργασία του αὐτὴ ὀλόκληρη, πρωτότυπη καὶ μεταφραστικὴ συγκεντρωμένη σὲ τόμο.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ